

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra veřejného práva

Mírové operace mezinárodního společenství

Diplomová práce

United Nations peacekeeping operations

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. Jiří VÍŠEK Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. David RADKOVSKÝ

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne

David RADKOVSKÝ

ANOTACE

Práce se zabývá především mírovými operacemi Organizace spojených národů. Autorem je nastíněna historie OSN, její fungování, řídicí orgány a dlouhodobé cíle. V dalších kapitolách je přiblížena činnost Odboru pro mírové operace OSN v souvislosti s jeho rolí v rámci organizace mírových operací. Uveden je i konkrétní příklad mírové operace OSN v rámci mise UNAMIR ve Rwandě. Dále se práce zaměřuje na jednotlivé mezinárodní organizace, které se podílí na mírových operacích. Popsána je činnost a fungování NATO, Evropské unie a Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, vždy s konkrétním příkladem jejich zapojení do mírových operací. V poslední kapitole autor ve stručnosti analyzuje současnou situaci na Ukrajině a roli NATO v rámci tohoto konfliktu.

KLÍČOVÁ SLOVA

NATO * Evropská unie * OBSE * Ukrajina * Jugoslávie * mírové operace * Organizace spojených národů * Rwanda

ANNOTATION

This thesis deals with United Nations peacekeeping operations as its main topic. The author describes, how does the UN work including its main decision-making bodies. History of the United Nations and its main long term goals are also part of the first chapter. The second chapter deals with the Department of peace operations (DPO) and its assignments in peacekeeping. Then there is an example of UN peacekeeping operation, the United Nations assistance mission for Rwanda (UNAMIR). In next chapters, the thesis deals with other international institutions and their supporting role in peacekeeping, such as EU, NATO and OSCE. In the last chapter, the author tries to briefly analyse the current situation in Ukraine and the role of NATO in the Russo-Ukrainian war.

KEY WORDS

NATO * European Union * OSCE * Ukraine * Yugoslavia * peacekeeping operations * United Nations * Rwanda

Obsah

Úvod.....	5
1 Úloha a role Organizace spojených národů ve světle globální nestability	7
1.1 Historické aspekty vzniku OSN	7
1.2 Charta OSN	9
1.3 Orgány OSN	10
2 Odbor pro mírové operace OSN	15
2.1 Generace mírových operací OSN	16
2.2 Příklad konkrétní mírové operace OSN – Genocida ve Rwandě	18
3 Operace Severoatlantické aliance (NATO)	29
3.1 Historické aspekty vzniku NATO.....	29
3.2 Orgány NATO	33
3.3 Operace NATO – obecné shrnutí.....	34
3.4 Konkrétní příklad operace NATO – nasazení v bývalé Jugoslávii.....	35
4 Operace Evropské unie.....	44
4.1 Historické aspekty vzniku Evropské unie	44
4.2 Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie	51
4.3 Příklady konkrétních operací Evropské unie – Operace Sophia a Irini ...	53
5 Úloha Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)	56
5.1 Význam OBSE	56
5.2 Orgány OBSE	58
5.3 Příklad z praxe fungování OBSE – pozorovatelská mise na Ukrajině.....	60
6 Diskuze - Scénáře možného budoucího vývoje	63
6.1 Potenciální účast NATO v rámci konfliktu na Ukrajině	63
Závěr.....	66
Seznam použitých zkratk	68
Seznam použitých zdrojů	69

Úvod

Ve své diplomové práci se autor rozhodl zpracovat poměrně obsáhlé téma, které má kromě svého historického aspektu značný přesah i do současnosti. Mírové operace mezinárodního společenství jsou fenoménem, který se ve své současné podobě poprvé objevil v průběhu dvacátého století a souvisí se samotným vznikem Organizace spojených národů a cíli, které si tato mezinárodní instituce dala v oblasti ochrany celosvětového míru. Mnoho z těchto operací probíhá i v dnešní době a v rámci budoucího vývoje a nestabilní mezinárodní situace lze předpokládat spíše jejich větší četnost, než jejich případný zánik.

Další motivací ke zpracování právě tohoto tématu pro autora byla i skutečnost, že mírové operace a zásahy do probíhajících konfliktů ze strany mezinárodního společenství budily vždy značné kontroverze. Terčem kritiky se stával způsob provedení operací ze strany OSN, jejich nejasný účel a také nekonzistence. Jelikož se jedná o mezinárodní záležitosti a mnohdy řešení sporů nejen v rámci jedné země, ale mezi více státy, existuje po celém světě nespočet názorů a postojů k dané problematice.

Mezi cíle práce si autor stanovil shrnutí historie Organizace spojených národů (zejména v kontextu mírových operací), popis jejího fungování a přiblížení činnosti Odboru pro mírové operace OSN. V rámci práce autor zařadí mimo jiné otázku, zda došlo v průběhu uplynulých desetiletí v mírových operacích k výrazné transformaci či nikoliv a popřípadě jakým směrem se pohybují současné trendy v této oblasti. Dalším cílem práce je kromě činnosti OSN přiblížit i podíl ostatních mezinárodních organizací na mírových operacích, jelikož zejména v případě NATO je jeho zapojení dle názoru autora mnohdy kontroverzní. V práci bude přiblíženo i fungování Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) a Evropské unie (EU) v oblasti mírových operací. V neposlední řadě si autor klade za cíl uvést praktické příklady konkrétních mírových operací a přiblížit jejich průběh, a to pro každou výše zmíněnou mezinárodní organizaci.

V první kapitole se práce bude věnovat čistě Organizaci spojených národů (OSN), a to především ve spojení s pojmy „globální nestabilita“ a „peacekeeping“

(zjednodušeně řečeno snaha o udržení celosvětového míru). Autor se postupně zaměří na vznik, historii, fungování, a především na roli OSN při řešení mezinárodních konfliktů. Popsána bude i činnost jednotlivých orgánů OSN. S tímto pak úzce souvisí druhá kapitola práce, která je zaměřena na činnost Odboru pro mírové operace OSN. V rámci této kapitoly budou uvedeny také generace mírových operací OSN a konkrétní příklad operace Organizace spojených národů, mírová mise ve Rwandě.

Třetí kapitola se bude věnovat činnosti Severoatlantické aliance (NATO) v rámci mírových operací. Popsáno bude stručně fungování NATO, jeho historie i jeho kontroverzní zapojení do konfliktu v bývalé Jugoslávii. V rámci čtvrté kapitoly se autor zaměří na Evropskou unii a její historii, společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a činnost v rámci mírových operací. Jako příklad budou uvedeny operace EU s názvem Sophia a Irini.

V páté kapitole se práce bude dotýkat činnosti Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Důraz bude kladen na historii, orgány i priority této organizace. Jako příklad její konkrétní mise autor popíše její účast v rámci pozorovatelské mise na Ukrajině. Šestá a zároveň poslední kapitola bude věnována diskuzi o možném budoucím vývoji v rámci mírových operací. Autor pro tyto účely stručně popíše současnou situaci na Ukrajině a možné zapojení NATO do tohoto konfliktu.

1 Úloha a role Organizace spojených národů ve světle globální nestability

1.1 Historické aspekty vzniku OSN

Před vznikem samotné Organizace spojených národů je nutné zmínit také její předchůdkyni, Společnost nebo také Společenství národů. Tato organizace byla založena 10. ledna 1920 na Pařížské mírové konferenci a měla být jednou ze záruk funkčnosti Versailleského mírového systému, tedy uspořádání světa po 1. světové válce. Její role měla spočívat v napomáhání ve vzájemné spolupráci států, řešení sporů mezi nimi diplomatickou cestou a udržování trvalého míru a bezpečnosti. Členské státy se také zavázaly k dodržování regulí mezinárodního práva. Její vznik prosazovaly především evropské vítězné mocnosti „Dohody“ (Británie, Francie) a kromě nich také USA. Její fungování od počátku provázely rozpory, Německo bylo například přijato až v roce 1926, aby poté v roce 1933 vystoupilo. Stejně tak i Sovětský svaz byl touto organizací opomíjen a přijat byl až v roce 1934 (v roce 1939 vyloučen).¹

Největším oslabením byla pak úplná neúčast Spojených států amerických, které sice (skrže osobu prezidenta Woodrowa Wilsona) stály u vzniku této organizace, avšak nikdy se nestaly přímými účastníky. Toto lze přičíst nejspíše dlouhodobému americkému izolacionalismu a touze řešit daleko více vnitropolitické a regionální problémy, než se stát významným hráčem na poli mezinárodním. Nejen nepřijetí, respektive dobrovolná neúčast těchto mocností mělo za následek rozpory v rámci Společnosti národů. Menší státy si právem stěžovaly na fakt, že jejich slovo nemá takřka žádnou váhu a byly tak v této věci v opozici především oproti velkým „hráčům“, tedy Anglii a Francii. Ty navíc z pozice dominantních států v této organizaci často zvýhodňovaly i své více loajální spojence (z řad menších států) v jejich sporech na půdě Společnosti národů.²

Rozpad Společnosti národů zapříčinila její nerozhodnost a neschopnost řešit konflikty mezi státy a především akty agrese ze strany Německa (Anšlus Rakouska 12. března 1938, nátlak na Československo a Mnichovská dohoda

¹ The League of Nations. *Www.ungeneva.org* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.ungeneva.org/en/library-archives/league-of-nations>

² History of the United Nations. *www.un.org/en/: Milestones in UN History* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un>

30. září 1938), Japonska (okupace regionu Mandžusko roku 1931 a válka v Číně od roku 1937) a Itálie (okupace Habeše – dnešní Etiopie od roku 1935). Její definitivní konec sice nastal oficiálně až po druhé světové válce, de facto však přestala fungovat už po vypuknutí tohoto válečného konfliktu, jemuž měla podle původních plánů její činnost zabránit. Přesné datum konce Společnosti národů byl 19. duben 1946, kdy její pravomoci přebrala OSN.³

Již v průběhu druhé světové války se mezi spojenci, kteří tehdy bojovali proti silám Osy (Japonsku, Německu a Itálii) objevily hlasy, že po konečném vítězství a demilitarizaci těchto států je třeba hledat novou alternativu ke v té době již de facto neexistující a nefunkční Společnosti národů. První tuto myšlenku více rozvinuli americký prezident Franklin Delano Roosevelt a britský ministerský předseda Winston Churchill při podpisu takzvané Atlantické charty v srpnu roku 1941. Samotný pojem „United nations“, tedy spojené národy, byl pak původně užíván pro označení států, které bojovaly proti silám Osy.⁴

Postupně se k modelování představ o fungování nové mezinárodní organizace přidal kromě Spojených států a Velké Británie také další velmi silný hráč, Sovětský svaz v čele se svým lídrem Josifem Stalinem. Již od počátku debat o nové celosvětové organizaci se projeví rozdílné zájmy zúčastněných stran. Británie se osobou Winstona Churchilla snažila o zachování svého koloniálního impéria, Stalin se zase snažil získat pro SSSR v organizaci co největší vliv návrhem na to, že by hlas měla každá z několika sovětských republik. Postupně se také projevily náznaky budoucích vážnějších neshod, které později povedou ke vzniku studené války.⁵

I přes tyto neshody se v roce 1944 na konferenci v Dumbarton Oaks (součást Washingtonu D.C.) začali spojenci přibližovat finální podobě budoucí Organizace spojených národů. K jednání byla kromě Sovětského Svazu, Velké Británie a Spojených států amerických přizvána také Čína, s níž se počítalo

³ FOMERAND, Jacques, Karen MINGST a Cecelia LYNCH. United Nations: History and development. *www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/United-Nations>

⁴ FOMERAND, Jacques, Karen MINGST a Cecelia LYNCH. United Nations: History and development. *www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/United-Nations>

⁵ FOMERAND, Jacques, Karen MINGST a Cecelia LYNCH. United Nations: History and development. *www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/United-Nations>

do budoucna jako s dalším důležitým hráčem na mezinárodním poli. Návrhy z této konference byly také dále projednávány na Jaltské konferenci na Krymu, které se účastnili Stalin, Churchill a Roosevelt. Neshody stále panovaly ohledně členství a také o způsobu hlasování ve vrcholném orgánu nově vzniklé organizace, tedy radě bezpečnosti OSN.⁶

1.2 Charta OSN

Historicky první konference nově vznikající organizace se konala od 25. dubna 1945 v americkém San Franciscu. Účastnilo se jí nakonec celkem 50 zemí prostřednictvím 850 delegátů. Došlo k debatám o uspořádání poválečného světa, jehož kontury se začaly čím dál více rýsovat. Zásadní bylo schválení takzvané Charty Organizace spojených národů. Tu se postupně zavázaly ratifikovat všechny zúčastněné státy. Neznamenal to ještě vznik OSN jako takové, jelikož u většiny států musel tento dokument schválit parlament. Bylo však ujednáno, že v momentě, kdy dojde ke schválení Charty OSN ze strany Spojených států, Číny, Spojeného království, Francie a drtivé většiny ostatních členských států, vstoupí tento dokument oficiálně v platnost a vznikne Organizace spojených národů. Nakonec se tak stalo 24. října 1945 a dodnes si tento den připomínáme jako „Den spojených národů“.⁷

Pokud se zaměříme přímo na samotnou Chartu OSN, tak se jedná především o zakládající, tedy ustavující smlouvu celé Organizace spojených národů. Vyjmenovává práva a povinnosti všech členských států, stejně tak stanovuje základní principy fungování OSN a v neposlední řadě také ustanovuje základní funkční orgány této organizace. Mezi základní principy fungování Organizace spojených národů patří například princip suverenity a rovnoprávnosti všech členských států. Dalším principem je pak zákaz použití síly vůči jiným státům bez oprávnění OSN. Mezi základní, na konferenci ustavené, instituce pak patřilo následujících šest orgánů Organizace spojených národů: Valné shromáždění OSN, Rada Bezpečnosti OSN, Ekonomická

⁶ FOMERAND, Jacques, Karen MINGST a Cecelia LYNCH. United Nations: History and development. *Www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/United-Nations>

⁷ The San Francisco Conference. *Www.un.org/en/* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un/san-francisco-conference>

a sociální rada (ECOSOC), Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr, a Sekretariát OSN.⁸

K dlouhodobým prioritám OSN kromě ochrany celosvětového míru patří také ekonomický a sociální rozvoj, dodržování mezinárodního práva, ochrana lidských práv a svobod, boj proti chudobě, hladu a nedostatku pitné vody, ochrana zdraví, ekologie, boj proti změnám klimatu, kvalitní vzdělávání, rovnost mužů a žen, férová odměna za práci a mnoho dalších aspektů tzv. udržitelného rozvoje.⁹

1.3 Orgány OSN

Valné shromáždění Organizace spojených národů představuje jediný orgán, ve kterém jsou zastoupeny všechny členské státy bez výjimky. Jedná se o poradní, dozorčí orgán, který sice je místy využíván i pro potřebu hlasování, jeho primární role však spočívá v tom, že na jeho půdě probíhá široká diskuze o celosvětových problémech, hrozbách a konkrétních doporučeních, jak jim čelit. Oficiálně nejsou jeho rezoluce a doporučení vymahatelné, nemá tedy přímé nástroje k tomu vynutit si například určité jednání jednoho z členských států. Každý ze 193 současných členských států má ve Valném shromáždění OSN rovnoprávný hlas. Mezi významné role tohoto orgánu spočívá rozhodování o případném přijímání nových členských států OSN, na jeho půdě také probíhá volba generálního tajemníka Organizace spojených národů. Ten představuje nejvyššího administrativního představitele organizace a Valné shromáždění ho volí na návrh Rady bezpečnosti OSN. Délka jeho funkčního období je 5 let a zvolen může být maximálně na dvě funkční období po sobě.¹⁰

Mezi další funkce Valného shromáždění patří například volba nestálých členů Rady bezpečnosti OSN, schvalování společného rozpočtu OSN, volba členů Ekonomické a sociální rady (ECOSOC) a Poručenské rady (její činnost pozastavena od roku 1994). Podílí se rovněž na volbě soudců Mezinárodního

⁸ The San Francisco Conference. *Www.un.org/en/* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un/san-francisco-conference>

⁹ Cíle udržitelného rozvoje. *Osn.cz* [online]. [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/cile-udrzitelneho-rozvoje-sdgs/>

¹⁰ General Assembly of the United Nations: Workings of the General Assembly. *www.un.org/en/ga/* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/ga/>

soudního dvora a jeho obecným úkolem je dozor nad všemi dalšími orgány OSN, od kterých dostává pravidelné hlášení o jejich činnosti. Zajímavostí je, že na každém zasedání Valného shromáždění OSN je záměrně proměňován zasedací pořádek. Samotné rozhodování pak probíhá prostou většinou, pokud jde o otázky závažnější (přijetí nových členů, otázky týkající se financí nebo bezpečnostních hrozeb), je pro přijetí návrhu třeba podpora dvou třetin členských států.¹¹

Rada bezpečnosti Organizace spojených národů je orgán, jehož primární úkol je udržování celosvětového míru a s tím související, pokud možno co nejoptimálnější bezpečnostní situace. Toto jí dává pravděpodobně největší důležitost a prestiž ze všech orgánů OSN vůbec. Každý členský stát Organizace spojených národů by se měl na základě Charty OSN bezpodmínečně řídit rezolucemi tohoto orgánu. Z toho logicky vyplývá (a historicky tomu tak i bylo) to, že se všechny státy ze skupiny globálních (mnohdy i lokálních) mocností snažily mít v Radě co největší vliv. V současnosti se Rada bezpečnosti skládá z 15 členů, každý z nich má při tom jeden hlas při rozhodování. Je třeba zmínit, že z 15 členů rady jich je 5 tzv. stálých a 10 nestálých, tedy těch, jenž jsou voleny Valným shromážděním na funkční období dvou let (každý rok se jich pět obmění). Při rotaci nestálých členů se dodržuje poměrné zastoupení jednotlivých světových regionů (daný počet států z Afriky, Asie, Evropy atd.).¹²

Daleko větší význam mají z dlouhodobého hlediska tzv. stálí členové Rady bezpečnosti OSN. Jsou stanoveni Chartou Organizace spojených národů a jedná se o Francii, Velkou Británii, Ruskou federaci (dříve Sovětský svaz), Čínskou lidovou republiku a Spojené státy americké. Ne náhodou se jedná o vítězné mocnosti druhé (částečně i první) světové války a také zároveň o jaderné mocnosti. Pokud jde o samotné fungování a konkrétní úkoly Rady bezpečnosti OSN, jedná se především o určení hrozeb pro bezpečnost a mír a jejich řešení se zainteresovanými stranami (členskými státy). Úkolem tohoto orgánu je, zjednodušeně řečeno, napomoci znepráteleným stranám zprostředkovat dialog na diplomatické půdě a vyhledat dostupná mírová řešení.

¹¹ General Assembly of the United Nations: Workings of the General Assembly. www.un.org/en/ga/ [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/ga/>

¹² United nations security council. [www.un.org](https://www.un.org/securitycouncil/) [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/securitycouncil/>

V extrémních případech pak může Rada uvalit sankce proti jednotlivým státům nebo dokonce rozhodnout o použití síly v zájmu obnovení či udržení celosvětového míru.¹³

Pro přijetí rezoluce v Radě bezpečnosti je zapotřebí 9 hlasů s tím, že stálí členové mají podle Charty OSN právo vetovat jakékoliv usnesení. Tento dlouho známý problém v praxi výrazně oslabuje vliv tohoto orgánu, dalo by se říct, že ho velmi často zcela paralyzuje. Příklady jsou známy z období studené války, kdy proti sobě stály protichůdné zájmy Spojených států amerických a Sovětského svazu. Bez souhlasu obou mocností nebylo možné na půdě Rady bezpečnosti OSN přijmout žádné opatření (později byla využita také možnost se hlasování nezúčastnit a tím de facto usnesení ani nepřijmout ani nevetovat). Veto ale bylo využito i v období po konci studené války a rozpadu SSSR, kdy se nástupnickým státem stala Ruská federace. Ta vetovala například nedávnou rezoluci Rady bezpečnosti OSN ohledně agrese Ruska vůči Ukrajině. Po skončení studené války (a dalo by se konstatovat „ruku v ruce“ se svým mocenským vzestupem) začala veto více používat do té doby v této oblasti méně aktivní Čínská lidová republika. Naopak od roku 1989 právo vetovat rozhodnutí Rady ani jednou nevyužily evropské jaderné mocnosti, tedy Francie a Velká Británie.¹⁴

Pro téma této práce je zcela zásadní, že právě Rada bezpečnosti OSN rozhoduje o mírových operacích pod záštitou Organizace spojených národů. Zjednodušeným pohledem se přistupuje k vyslání mírových sil OSN v případě, že se Rada bezpečnosti shodne na tom, že je v dané oblasti ohrožena bezpečnost a mír jako takový. Dochází k tomu v případech, kdy vznikl konflikt a situaci není již možné řešit jiným způsobem (dialogem, sankcemi apod.), než přímým nasazením sil pod záštitou OSN. Nutné pro provedení a odsouhlasení

¹³ MINGST, Karen. Principal organs: Security Council. *www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/United-Nations/Principal-organs>

¹⁴ MCCLEAN, Emma a Aidan HEHIR. Ukraine: UN takes a step towards addressing 'veto problem' which stopped it condemning Russia. *www.theconversation.com* [online]. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://theconversation.com/ukraine-un-takes-a-step-towards-addressing-veto-problem-which-stopped-it-condemning-russia-181979>

těchto operací je 9 hlasů v Radě bezpečnosti a zároveň to, aby žádný ze stálých členů nepřikročil k již zmíněnému právu vetovat takovou rezoluci.¹⁵

Ekonomická a sociální rada Organizace spojených národů (ECOSOC)

je orgán určený k projednávání celosvětových ekonomických a sociálních otázek a problémů. Kromě toho se rada zasazuje o zlepšování životní úrovně, podporu zaměstnanosti, ekonomický rozvoj, rozvoj v sociální oblasti, podporu mezinárodní spolupráce v oblasti školství, kultury a podobně. Dále se věnuje i otázkám veřejného zdraví, vědy a výzkumu a ochrany základních lidských práv a svobod. Rada má 54 členů z řad členských států OSN, kteří jsou voleni na 3 roky. Díky širokému spektru problémů, které tento orgán řeší je pro jeho činnost využíváno také velké množství komisí, které zřizuje.¹⁶

Poručenská rada Organizace spojených národů byla zřízena Chartou OSN jako jeden z hlavních orgánů, od roku 1994 je však její existence již spíše symbolická. Její role spočívala ve správě takzvaných „svěreneckých území“, které měly pod kontrolou OSN dojít k samostatnému rozhodnutí o svém dalším budoucím osudu. Jednalo se především o území (často zjednodušeně nazývané koloniemi) zabraná během válečných konfliktů (zejména druhé světové války) vítěznou mocností. Snahou této organizace bylo, aby tato území vítězná mocnost nemohla převzít plně pod svojí správu a učinit je znovu závislými koloniemi. Záměrem OSN bylo naopak to, aby místní obyvatelé měli možnost svobodně rozhodnout o připojení se k již existujícímu sousednímu státu a nebo o vytvoření vlastního státu nového. V roce 1994 se poslední touto organizací spravované území, Palau (ostrovní stát v Tichém oceánu), stalo samostatným státem. Díky této události další činnost organizace pro tuto chvíli postrádá smysl, její případné obnovení je plánováno, až pokud to situace bude znovu vyžadovat.¹⁷

¹⁵ Rada bezpečnosti OSN (UN Security Council). www.mzv.cz [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/uvod_do_osn/rada_bezpecnosti_osn_un_security_council.html

¹⁶ Economic and Social Council. www.un.org/en/ [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/model-united-nations/economic-and-social-council>

¹⁷ LEVY, Michael. Trusteeship Council. www.britannica.com [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Trusteeship-Council>

Sekretariát Organizace spojených národů je orgán, který má za úkol vykonávat každodenní administrativní činnost OSN. V jeho čele stojí generální tajemník OSN (v současnosti portugalský politik a diplomat António Guterres) a větší část tohoto orgánu sídlí v New Yorku ve Spojených státech amerických. Generální tajemník OSN působí jako mluvčí a vrcholný představitel Organizace spojených národů a jeho úkolem je tedy zastupovat organizaci navenek a prezentovat na veřejnosti její postoje ke konkrétním otázkám. Samotný sekretariát je pak rozdělen do několika oddělení, které se každé zabývá svými konkrétními úkoly a činnostmi, za které nese odpovědnost.¹⁸

Mezinárodní soudní dvůr je institucí, která má za úkol řešit právní spory mezi státy na základě mezinárodního práva a vydávat odborná stanoviska a doporučení k otázkám z tohoto právního odvětví. Předchůdce dnešní podoby tohoto soudu byl ustaven již roku 1920 tehdejším Společenstvím národů a nesl název Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti. Jeho obnova, tentokrát již pod hlavičkou OSN, započala v roce 1945 na základě Charty Organizace spojených národů a fungovat začal znovu v dubnu roku 1946. Činnost soudu a výkon jeho moci je výrazně limitován faktem, že aby spor mezi státy vůbec mohl být projednáván Mezinárodním soudním dvorem, musí k tomu nejprve oba státy projevit souhlas. V takovém případě je jeho rozhodnutí pro oba státy závazné. V citlivých otázkách a mezistátních sporech však povětšinou neprojeví oba státy vůli nechat rozhodnout tuto mezinárodní instituci.¹⁹

Soud se skládá z 15 soudců, kteří jsou voleni na devítileté funkční období Valným shromážděním Organizace spojených národů a Radou bezpečnosti OSN. Mezi patnácti soudci nesmí být dva stejné národnosti, zastoupeny by měly být státy pokud možno ze všech oblastí světa. Zároveň by také vybraní soudci měli reprezentovat všechny možné politické systémy. Aby byla zajištěna a zaručena určitá forma kontinuity, mění se třetina soudu každé tři roky. Sídlem Mezinárodního soudního dvoru je nizozemský Haag.²⁰

¹⁸ Secretariat. www.un.org/en/ [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/secretariat>

¹⁹ International Court of Justice. [www.un.org/en/](https://www.un.org/en/model-united-nations/international-court-justice) [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/model-united-nations/international-court-justice>

²⁰ International Court of Justice. [www.un.org/en/](https://www.un.org/en/model-united-nations/international-court-justice) [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/model-united-nations/international-court-justice>

2 Odbor pro mírové operace OSN

Odbor pro mírové operace Organizace spojených národů, v anglickém překladu Department of peace operations (DPO) je nástupce dřívějšího Department of peacekeeping operations (DPKO) a jedná se o složku, která je zaměřena na podporu snahy členských států OSN a generálního tajemníka udržet dlouhodobě celosvětový mír a uspokojivou bezpečnostní situaci. Zjednodušeně toto oddělení zajišťuje politickou a výkonnou kontrolu nad všemi mírovými operacemi, které provádí OSN po celém světě. Zprostředkovává úzkou spolupráci mezi Radou bezpečnosti OSN, státy, jenž zabezpečují finance i samotné vojenské jednotky pro mírové mise, a dalšími, v daném konfliktu zainteresovanými stranami. Vedoucím Odboru pro mírové operace je v současnosti diplomat francouzského původu Jean-Pierre Lacroix.²¹

Udržování míru (anglicky peacekeeping) jako takové úzce souvisí s politikou a jeho úspěch je postaven na aktivním „pěstování“ dlouhodobě udržitelných mezinárodních politických vztahů, které jsou nezbytné k reálné naději na trvalý mír ve světě. Odbor pro mírové operace OSN funguje také jako sjednotitel mírových iniciativ ze strany Organizace spojených národů a státních i nestátních subjektů, především při jejich podílení se na samotných mírových operacích. Toto oddělení také zajišťuje vedení a podporu pro vojenské jednotky, policejní jednotky, skupiny zajišťující odminování a další podobné uskupení, které se věnují činnostem důležitým pro úspěch jednotlivých operací OSN.²²

Odbor pro mírové operace (DPO) se skládá ze třech hlavních součástí. První z nich je „Office of Rule of Law and Security Institutions“, což je zjednodušeně orgán, který se stará o dodržování práva při provádění mírových operací OSN. Dále má za úkol podporovat nastolení vlády „práva a pořádku“ v místě, kde konflikt probíhá. Spolupracuje při tom s místními úřady, podporuje ochranu civilistů během konfliktu, snaží se o celkovou stabilizaci konfliktu a následně o udržení stabilní situace do budoucna. Proto poskytuje úřadům v místě konfliktu potřebnou expertízu, vedení a výcvik pro oblasti justice,

²¹ Department of peace operations. *Peacekeeping.un.org* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://peacekeeping.un.org/en/departement-of-peace-operations>

²² Department of peace operations. *Peacekeeping.un.org*[online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://peacekeeping.un.org/en/departement-of-peace-operations>

policejních složek, nápravných zařízení, odminování, odzbrojování a začleňování bývalých bojovníků zpět do běžného života.²³

Další součástí Odboru pro mírové operace představuje „Office of Military Affairs“. Tento orgán má za úkol zajišťovat co nejefektivnější rozmístění a využití vojenských jednotek pod hlavičkou Organizace spojených národů tak, aby bylo dosaženo všech cílů stanovených pro konkrétní mírové mise. Požadována je co největší efektivnost, účinnost a výkon veškerých jednotek provádějících mírové operace pod záštitou OSN.²⁴

Poslední součástí tohoto odboru je „Policy, Evaluation and Training Division“. Tento orgán pracuje na vytváření, rozšiřování a zhodnocování různých postupů a metodiky pro oblast mírových operací a obecně „peacekeepingu“. Jde o poznatky, které zhodnocují například jaké zavedené postupy fungují, jak kvalitně jsou prováděny, které z nich by bylo vhodné používat do budoucna a podobně. S těmito informacemi je poté nakládáno odpovídajícím způsobem v oblasti rozvoje, výuky a výcviku. Toto oddělení je také zodpovědné za udržování a rozvoj spolupráce se strategickými partnery uvnitř i vně OSN.²⁵

2.1 Generace mírových operací OSN

Za několik desetiletí existence mírových operací OSN se došlo několikrát k jejich významné transformaci. Mění se nejen jejich složitost a způsob provedení, ale i jejich účel. I když jejich jednoznačný způsob periodizace nebo rozdělení takřka není možné provést, mluví odborníci o třech až šesti „generacích“ mírových operací OSN.²⁶

První generace mírových operací (peacekeepingu), známá také jako „traditional peacekeeping“, představuje jejich nejtradičnější formu. Mírové složky v takovýchto operacích vystupují v malém počtu, jsou jen lehce ozbrojeny a jsou omezeny velmi přísnými pravidly pokud jde o zapojování se do konfliktu. Jejich

²³ Department of peace operations. *Peacekeeping.un.org/en/* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations>

²⁴ Department of peace operations. *Peacekeeping.un.org* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations>

²⁵ Department of peace operations. *Peacekeeping.un.org* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations>

²⁶ KENKEL, Kai Michale. Five generations of peace operations: from the “thin blue line” to “painting a country blue”. *Www.scielo.br* [online]. 2013 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.scielo.br/j/rbpi/a/mTGNK7hRXJBmJvMqmdQCZrh/?format=pdf>

cílem bylo většinou zajistit nějakou formu příměří nebo klidu zbraní, pohybovaly se při tom mezi znepřátelenými stranami (přičemž obě byly suverénní, mezinárodně uznané státy) a měly k tomu jejich předchozí souhlas. Jednotky OSN tedy tvořily jakousi bariéru mezi oběma válčícími státy a snažily se přispět k dojednání mírového řešení. Nevýhody této první generace operací jsou spatřovány především v jejich pasivní povaze. Kritici upozorňovali na fakt, že tato forma operací často konflikty pouze na nějaký čas „zmrazí“, ale neposkytne jejich uspokojivé řešení. Klasickým příkladem první generace mírových operací je role tzv. pohotovostních jednotek OSN v Suezské krizi.²⁷

V reakci na kritiku pasivity první generace misí a také na velký počet občanských válek přichází druhá generace mírových operací, nazývaná také „peacebuilding“. Ten se vyznačuje zapojením sil OSN nejen s cílem konflikt „zmrazit“, ale dospět ke komplexní dohodě mezi znepřátelenými stranami a zajistit tím dlouhodobý mír. Ty musí se zapojením OSN opět obě souhlasit, většinou se však již nejedná o dva suverénní státy (jelikož jde často o konflikt v rámci jednoho státu). Oproti první generaci je možné hledat i rozdíl v zapojení samotných účastníků mise OSN. Ti už neslouží jen jako vojáci, ale často také jako policisté nebo jiní civilní představitelé. Příkladem tohoto typu operací je zapojení OSN do konfliktů v Kambodže a Namibii.²⁸

Třetí generace mírových operací je také nazývaná „peace enforcement“. Jak už název napovídá, je tuto generaci možno charakterizovat především zvýšenou vůlí použít sílu při „vynucování“ míru a dalších cílů konkrétních operací. Důvod k této razantní změně v postoji OSN lze hledat v negativních zkušenostech z operací ve Rwandě, Somálsku a Bosně. V rámci této generace operací je možné provádět menší vojenské operace za účelem vynucení klidu zbraní a stabilizování „zhroucených států“. Příkladem tohoto typu operací může být zapojení OSN do událostí na Východním Timoru (síly v rámci operace INTERFET).²⁹

²⁷ Peacekeeping to peacebuilding: “Generations” of peace operations. *Lawexplores.com* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://lawexplores.com/peacekeeping-to-peacebuilding/>

²⁸ KENKEL, Kai Michale. Five generations of peace operations: from the “thin blue line” to “painting a country blue”. *Www.scielo.br* [online]. 2013 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.scielo.br/j/rbpi/a/mTGNK7hRXJBmJymQmdQCZrh/?format=pdf>

²⁹ Peacekeeping to peacebuilding: “Generations” of peace operations. *Lawexplores.com* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://lawexplores.com/peacekeeping-to-peacebuilding/>

O čtvrté generaci mírových operací pak lze mluvit v momentu, kdy OSN deleguje některé pravomoci v této oblasti na jinou, regionálně působící organizaci. Může se jednat například o NATO nebo OBSE a typickým příkladem je zapojení Severoatlantické aliance do války v Jugoslávii.³⁰

Pátou generaci mírových operací uvádějí jen některé zdroje. Podle nich je tato generace ve znamení hybridního charakteru misí. Jedná se o operace, ve kterých je OSN zapojena, ale kromě ní zde působí i síly regionálních organizací (NATO, OBSE apod.). Úkoly této mise jsou pak zaměřeny jak na činnost vojenských jednotek, tak jednotek policejních a v neposlední řadě i na budování institucí. Příkladem může být Kosovo, kde byly zapojeny jak síly NATO, tak OBSE a později také EU, přičemž každá měla vlastní velení a úkoly.³¹

2.2 Příklad konkrétní mírové operace OSN – Genocida ve Rwandě

Konkrétním příkladem konfliktu, kde svoji roli sehrály mírové síly OSN, je nechvalně známá občanská válka v africké Rwandě, která se rychle zvrhla až v jednu z nejhorších genocid v rámci dvacátého století. Autor se pokusí ve stručnosti přiblížit kořeny a samotný průběh Rwandské genocidy a zhodnotit činnost (nebo v tomto případě spíše nečinnost) OSN a jejich mírových složek v rámci daného konfliktu.

V této malé středoafričské zemi nebylo etnické napětí nikterak ojedinělé. Dvě hlavní skupiny obyvatel žijící ve státě byly Hutuové (asi 85 % obyvatelstva) a Tutsiové (asi 15 % obyvatel). Od sebe se lišily prakticky jen drobnými detaily, které se týkají vzhledu (Tutsiové byli vyšší, štíhlejší a měli světlejší odstín pleti než Hutuové). Pokud jde o místo a způsob života, kulturu a jazyk, nebylo mezi nimi takřka žádných rozdílů.³²

Ačkoliv byli Tutsiové výrazně v menšině, už od dob německé a posléze belgické kolonizace (19. století a začátek 20. století) se jim oproti Hutuům dostávalo významných zvýhodnění. Evropští kolonizátoři je zřejmě považovali

³⁰ Peacekeeping to peacebuilding: "Generations" of peace operations. *Lawexplores.com* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://lawexplores.com/peacekeeping-to-peacebuilding/>

³¹ KENKEL, Kai Michale. Five generations of peace operations: from the "thin blue line" to "painting a country blue". *Www.scielo.br* [online]. 2013 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.scielo.br/j/rbpi/a/mTGNK7hRXJBmJvMqmdQCZrh/?format=pdf>

³² Rwanda genocide: 100 days of slaughter: How did the genocide start?. *Www.bbc.com* [online]. 2019, 4.4. 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-26875506>

za sobě bližší a navázali s nimi užší spolupráci při správě země, z čehož následně plynuly mnohé výhody: obecně lépe placená a důstojnější práce, podíl na administraci a správě země, lepší přístup ke vzdělání, celkově vzato vyšší společenské postavení. To všechno Tutsiové s nadšením přijali a po dobu koloniální správy země těchto výhod užívali.³³

Nespokojenost Hutuů však rostla a vyvrcholila nepokoji v roce 1959, při kterých bylo zabito odhadem 20 000 Tutsiů a další tisíce uprchli do sousedních zemí. Když pak v roce 1962 vznikla Rwanda jako nový suverénní stát, konečně již nezávislý na svém kolonizátorovi (Belgii), role obou etnik se prohodily a k moci se dostali Hutuové. Ti naopak omezili právo na vzdělání Tutsiů a potlačili veškeré opoziční strany v zemi. Nadále pak pokračovaly střety vládních sil Hutuů s bojovými jednotkami Tutsiů, které byly povětšinou vyzbrojované, zásobované a celkově organizované ze sousedních států.³⁴

Nepokoje mezi těmito dvěma etniky totiž probíhaly také v Burundi. Ačkoliv se režim i představitelé ve Rwandě v průběhu následujících let měnili, zůstala situace až do roku 1990 v podstatě neměnná. Zjednodušeně řečeno pokračovala vláda Hutuů a omezování práv Tutsiů, s tím, že opozice ve státě byla prakticky bez výjimky zakázána. Ekonomická situace se však zhoršovala a popularita režimu ve Rwandě klesala, navíc v zahraničí se začaly formovat bojové jednotky složené převážně z Tutsiů (RPF – Rwandan Patriotic Front), které měly za cíl umožnit uprchlíkům z řad Tutsiů a umírněných Hutuů návrat do země.³⁵

Režim na to reagoval obviněním Tutsiů ve Rwandě z kolaborace s RPF. Potom, co došlo v průběhu tří let k několika střetům vládních sil s jednotkami RPF mělo dojít k uzavření klíčového smíru mezi oběma stranami a klidu zbraní v srpnu roku 1993 v Arushe (Tanzánie). Zde bylo dohodnuto, že by na vládě v zemi měly nově spolupracovat obě strany zúčastněné

³³ Rwanda: How the genocide happened. *Www.bbc.com* [online]. 2011, 17.5. 2011 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13431486>

³⁴ Rwanda: How the genocide happened. *Www.bbc.com* [online]. 2011, 17.5. 2011 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13431486>

³⁵ Rwanda genocide: 100 days of slaughter: How did the genocide start?. *Www.bbc.com* [online]. 2019, 4.4. 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-26875506>

v konfliktu a ukončit tím dlouho trvající nepokoje. Tato dohoda však fakticky téměř nic nezměnila a tak k finální eskalaci konfliktu došlo v dubnu roku 1994.³⁶

Neznámými útočníky totiž bylo 6. dubna 1994 sestřeleno letadlo, na jehož palubě byli přítomni jak prezident Rwandy (Juvenal Habyarimana) tak i Burundi (Cyprien Ntaryamira). Ačkoliv dodnes není jasné, kdo za útokem stál, je jisté, že vysoko postavení představitelé Hutuů ve Rwandě této události zneužili k dlouho plánované eskalaci násilí vůči Tutsiům.³⁷

Takřka okamžitě po atentátu začali vysoce postavení Hutuové v čele s prezidentskou gardou, armádními důstojníky a politiky organizovat odplatu. První byli zavražděni vysocí představitelé opozice, ať už se jedná o Tutsie nebo o umírněné Hutu. Jednou z úplně prvních obětí byla premiérka Rwandy Agathe Uwilingiyimana, která byla v momentu po sestřelení prezidentského letadla nejvyšší představitelkou země. Ačkoliv etnickým původem představitelka Hutuů, její politika směřovala ke smíření mezi oběma skupinami obyvatel a ukončení násilí. To se také stalo podnětem k jejímu odstranění, kdy se její přílišná smířlivost znelíbila radikálním představitelům Hutuů.³⁸

K její vraždě došlo následující den po atentátu na prezidenta, tedy 7. dubna 1994, těsně před tím, než měla odjet do rádia. Tam měla mít, jako premiérka země, projev k občanům, který měl zajistit uklidnění situace po sestřelení letadla a smrti prezidenta. Brutálně zavražděna společně se svým manželem v jejich domě byla i přesto, že byla pod stálou ochranou deseti belgických vojáků, kteří byli součástí UNAMIR mise (mise OSN, která měla dohlížet na dodržování mírových dohod z Arushy). Belgičtí vojáci, kteří se vzdali a složili zbraně byli následně mučeni a také zavražděni.³⁹

³⁶ WILLARD, Emily. Rwanda: The Failure of the Arusha Peace Accords: International Community's Lack of Support for Military Demobilization and Rwandans' Inability to Implement Accords Led to Genocide in 1994. *Nsarchive2.gwu.edu* [online]. National Security Archive, 2014, 21.5. 2014 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB469/>

³⁷ Rwanda: How the genocide happened. *Www.bbc.com* [online]. 2011, 17.5. 2011 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13431486>

³⁸ BURNET, Jennie. Uwilingiyimana, Agathe. *Oxfordre.com* [online]. 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://oxfordre.com/africanhistory/display/10.1093/acrefore/9780190277734.001.0001/acrefore-9780190277734-e-487;jsessionid=715F326B99E219BC9AB9EE1194017D69>

³⁹ BURNET, Jennie. Uwilingiyimana, Agathe. *Oxfordre.com* [online]. 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://oxfordre.com/africanhistory/display/10.1093/acrefore/9780190277734.001.0001/acrefore-9780190277734-e-487;jsessionid=715F326B99E219BC9AB9EE1194017D69>

Vražda umírněné premiérky znamenala, že předem dlouho plánovanému násilí už nestálo nic v cestě. V hlavním městě Rwandy Kigali začali představitelé radikálních Hutuů stavět zátarasy přes silnice a hned poté došlo i na masakry. Nejprve přišli na řadu předem vybraní političtí odpůrci a opozice režimu, následně pak již všichni obyvatelé z řad etnických Tutsiů. Dochází k přerušení telefonních linek a nově zformovaná vláda a další nejvyšší představitelé země z řad radikálních Hutuů otevřeně vyzývají k pronásledování a zabíjení prchajících Tutsiů. Nejprve se sice, jak již bylo zmíněno, jednalo o předem připravené seznamy vybraných Tutsiů, hned během prvních dnů však již docházelo i k tomu, že skupiny vrahů obcházeli dům od domu a hledali jakékoliv schovávající se Tutsie. Tyto vraždící skupiny, většinou motivované na základě propagandy z rádia či přímo od veřejných činitelů (policistů, vojáků, členů ochranky prezidenta apod.), si začali říkat Interahamwe (což v překladu znamená „ti co útočí společně“). V jednom bodě počet těchto jednotek dosahoval až 30 tisíc členů.⁴⁰

Zatímco Tutsiové zoufale prchají před vražednými komandy a násilí se z hlavního města šíří i do dalších regionů země, Francie ve spolupráci s USA a dalšími zeměmi západního světa organizuje operaci Amaryllis. Jedná se o výsadek do hlavního města Rwandy Kigali. Cílem této operace je však pouhé evakuování občanů států západního světa, což je také striktně dodržováno. Dochází k z dnešního pohledu jen těžko pochopitelným scénám, kdy prchající Tutsiové jsou brutálně vražděni přímo před zraky spojeneckých výsadkářů, kteří však mají jasný rozkaz. Ten zní nevměšovat se a nijak na tyto násilné akty nereagovat, pouze zajistit evakuaci „svých“ státních příslušníků. A to i přes to, že Tutsiové mnohdy zoufale hledali pomoc a úkryt právě u těchto vojáků.⁴¹

Mezitím se v zoufalé situaci ocitnou také právě příslušníci mise UNAMIR (mise OSN, která měla dohlížet na dodržování dohod z Arushy). Jejich velitel, kanadský generál Romeo Dallaire, informoval již dávno dopředu nadřízené

⁴⁰ Rwanda: How the genocide happened. *Www.bbc.com* [online]. 2011, 17.5. 2011 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13431486>

⁴¹ BIZIMANA, Jean-Damascène. April 9th 1994: The day french operation Amaryllis abandoned Tutsi in the hands of the killers. *Www.rba.co.rw* [online]. 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.rba.co.rw/post/April-9th-1994-the-Day-french-operation-Amaryllis-abandoned-Tutsi-in-the-hands-of-the-killers>

v sídle OSN v New Yorku o blížící se katastrofě. Varoval, že navzdory mírovým dohodám z Arushy dochází spíše než k demobilizaci naopak k dalšímu masivnímu vyzbrojování. Doslova i popsal, že zná polohu skladů mačet a dalších zbraní, které jsou připraveny ke genocidě a byl odhodlaný jí zabránit (podle svých slov měl i velké šance v tomto uspět). Požadoval tedy rozšíření pravomocí v rámci mise UNAMIR i o ty, které by umožnily chránit civilní obyvatelstvo a zabránit genocidě s použitím síly. Dále samozřejmě žádal posily pro tyto účely, zvláště v momentě, kdy Belgie po vraždě svých deseti vojáků stáhla zbylou část svého podílu mužů na misi UNAMIR zpět do vlasti.⁴²

Stanovisko z vyšších míst OSN však znělo jasně, žádné posily do země nebudou vyslány a pár set přítomných vojáků v rámci mise UNAMIR se nemá do situace vměšovat. I přes tyto rozkazy příslušníci mise UNAMIR postupně pochopili strašidelnou bezvýchodnost jejich situace a snažili se pomoci pronásledovaným obyvatelům (kteří u nich často hledali úkryt a zastání). Docházelo k tomu i přes fakt, že jednali bez přímého svolení OSN a s vědomím, že riskují vlastní život. Příkladem jejich často marné snahy může být situace z počátku genocidy, kdy příslušníci mise UNAMIR působili jako ochrana pro více jak dva tisíce civilistů, které skrývali před vrahy v budově střední školy v hlavním městě Kigali. V momentě, kdy však museli vojáci OSN tuto budovu opustit a asistovat při evakuaci obyvatel západních států v rámci operace Amaryllis, byli všichni civilisté v této budově okamžitě zavražděni.⁴³

Organizátoři genocidy z řad prozatímní vlády radikálních Hutuů mezi tím přišli s novou strategií masového vraždění. Snažili se prchající Tutsie vehnat ve velkém počtu do veřejných prostor s větší kapacitou míst (kostely, stadiony, školy apod.) a tam je efektivněji, rychleji a ve větších skupinách podle předem připraveného plánu pozabíjet. Ačkoliv byli občas zabíjeni i umírnění Hutu, kteří se odmítali podílet na násilí, skrývali pronásledované nebo neprojevovali dostatečné nadšení, stále drtivou většinu obětí tvořili představitelé Tutsijského

⁴² WILLARD, Emily. Rwanda: The Failure of the Arusha Peace Accords: International Community's Lack of Support for Military Demobilization and Rwandans' Inability to Implement Accords Led to Genocide in 1994. *Nsarchive2.gwu.edu* [online]. National Security Archive, 2014, 21.5. 2014 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB469/>

⁴³ Operation LANCE (UNAMIR). *Www.canada.ca* [online]. 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/military-history/history-heritage/past-operations/africa/lance-unamir.html>

etnika. Jelikož je nebylo vždy snadné na první pohled odlišit od Hutuů, využily skupiny, které vykonávaly masakry faktu, že etnická příslušnost byla uvedena v občanských průkazech. Toto „rozlišení“ v dokladech bylo zavedeno již za koloniálních časů.⁴⁴

Velvyslankyně spojených států při OSN, Madelaine Albright, zatím požadovala okamžité stažení všech příslušníků mise UNAMIR ze země. To celkově koresponduje s politikou USA a západního světa v této fázi genocidy, kdy americký prezident Clinton i jeho spojenci odmítli zabránit pokračování vraždění. Důvod k tomuto postoji především americké administrativy byl zejména neúspěch podobných operací v minulých letech (např. incident v Somálském Mogadišu roku 1993, kdy USA s podporou OSN při prováděné operaci utrpěly velké ztráty na životech). Mezi další, jistě ne méně důležité motivy politiky západu a USA patřil také fakt, že Rwanda jako malá, chudá středoafriická země neměla ani naleziště strategických surovin, ani nepředstavovala potenciálního hodnotného partnera či spojence do budoucna.⁴⁵

Z celé země zatím prchají do sousedních států statisíce Tutsiů, kteří se dozvěděli o šířícím se násilí a systematickém vyvražďování jejich etnika. V době kolem 24. dubna 1994 (3. týden již probíhala genocida) se prozatímní vláda radikálních Hutuů, která doteď organizovala zcela nepokrytě veřejné masakry prakticky všude a jakýmkoliv způsobem, rozhodla zvolit novou taktiku. Označovala ji jako „pacifikaci“ a jednalo se ne o konec vraždění, ale o získání větší kontroly nad průběhem genocidy a pokus o zajištění určité míry „diskrétnosti“ a utajení. I přes viditelnou nechuť západního světa se jakkoliv angažovat totiž režim měl strach z intervence, pokud bude pokračovat v dosud probíhajících veřejných masakrech. Nový postup vrahů tedy spočíval ve vyhledání Tutsiů, jejich následném dopravení do předem připraveného neveřejného zázemí režimních sil a následném zabití. Dalším prvkem tohoto postupu byla také snaha o předstírání jakéhosi „konce vraždění“ ve snaze

⁴⁴ Timeline: How Rwanda's genocide unfolded. *Www.aljazeera.com* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2014/4/14/timeline-how-rwandas-genocide-unfolded>

⁴⁵ SWIFT, John. Battle of Mogadishu (Somalia 1993). *Www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Battle-of-Mogadishu>

vylákat do té doby ukryté Tutsie s příslibem, že je masakrům konec a pak jejich důvěřivosti zneužít k jejich zabití.⁴⁶

Rada bezpečnosti Organizace spojených národů se schází 30. dubna 1994, tedy v době, kdy je počet obětí odhadovaný na více jak půl milionu. Představitelé Rady masakry na civilním obyvatelstvu odsoudí, na popud především Spojených států amerických a Velké Británie je však nadále odmítají nazývat slovem genocida. Postupem času je však zřejmé, že OSN se svou nečinností dostává pod čím dál tím větší tlak, který nakonec vyvrcholí v rezoluci rady bezpečnosti OSN číslo 918 ze 17. května 1994. V té se představitelé Organizace spojených národů konečně usnesou na alespoň částečných změnách v rámci charakteru mírové mise UNAMIR. Odsouhlaseno je poskytnutí posil stávajícím mírovým silám OSN v zemi (konkrétně až 5500 dalších vojáků), kteří mají mít i o trochu širší pravomoci. Stále se však bude jednat spíše o pravomoci související se sebeobranou a ochranou předem určených střežených míst pod kontrolou OSN v zemi, než s přímým zásahem proti průběhu genocidy.⁴⁷

Již od počátku genocidy se proti jejímu průběhu vojensky snažila vystoupit RPF (Rwandan Patriotic Front), tedy jedna ze smluvních stran mírové dohody z Arushy. Jednalo se o jednotky složené především z Tutsiů, jejichž představitelé stejně jako velitel mise UNAMIR věděli, že se ve Rwandě schyluje k násilí ještě před počátkem genocidy samotné. Mylně se však domnívali, že dojde k mezinárodní intervenci v případě masakrů civilních obyvatel. RPF tedy dala v zahraničí dohromady kvalitněji vycvičenou a vyzbrojenou armádu než vraždící režim ve Rwandě a pokusila se zemi dobít a ukončit tím násilí na Tutsích. Tato snaha RPF byla postupem času úspěšná, její jednotky zaznamenaly územní zisky a dařilo se jim ukončit genocidu v oblastech pod jejich kontrolou (ačkoliv

⁴⁶ WILLARD, Emily. Rwanda: The Failure of the Arusha Peace Accords: International Community's Lack of Support for Military Demobilization and Rwandans' Inability to Implement Accords Led to Genocide in 1994. *Nsarchive2.gwu.edu* [online]. National Security Archive, 2014, 21.5. 2014 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB469/>

⁴⁷ Resolution 918 (1994) / adopted by the Security Council at its 3377th meeting, on 17 May 1994. *Digitallibrary.un.org* [online]. 1994 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/197563>

prováděly určité „odvetné“ akce proti radikálním Hutuům, nejednalo se ani zdaleka o násilí takové povahy a intenzity jako samotná genocida).⁴⁸

Právě v době, kdy RPF dobývala postupně území Rwandy a do velké míry se jí dařilo potlačit vraždění ze strany vládních radikálních Hutuů bylo ve Francii rozhodnuto o intervenci do země. Tato operace nesla označení *Turquoise* a podobně jako všechny dosavadní snahy OSN a západních států o intervenci přinesla spíše více kontroverzí než hmatatelných výsledků. Francie dne 19. června 1994 veřejně oznámila svůj záměr zorganizovat operaci s mandátem OSN, která by na jihozápadě Rwandy ustavila a udržovala takzvanou „zónu bezpečí“ pro uprchlíky a pronásledované osoby.⁴⁹

Organizace spojených národů, přesněji její Rada bezpečnosti tuto operaci schválila rezolucí číslo 929 z 22. června 1994. Uvedeno zde je, že se bude jednat o dočasnou operaci (doba trvání byla stanovena na dva měsíce od schválení rezoluce), dokud nebude OSN v zastoupení mezinárodních jednotek UNAMIR schopno konat samostatně její úkoly. Konstatováno bylo také to, že operace má mít především humanitární cíle spojené s ochranou civilistů a utečenců v místě ustavené „bezpečné zóny“.⁵⁰

RPF na toto usnesení OSN o schválení operace *Turquoise* reagovala okamžitou kritikou. Francie totiž v předešlých bojích, ve kterých RPF bojovala se současným vraždícím režimem, vždy podporovala a vyzbrojovala právě radikální část vládních Hutu, které považovala za své spojence v regionu. Panovaly zde tedy ze strany RPF (nejspíše docela legitimní) obavy o to, zda Francie nebude i nadále spíše shovívavá k vládním silám (se kterými měla dříve

⁴⁸ Timeline: How Rwanda's genocide unfolded. *Www.aljazeera.com* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2014/4/14/timeline-how-rwandas-genocide-unfolded>

⁴⁹ CONROY, Ross. Assessment of Opération *Turquoise*: The Paradoxical French-led Humanitarian Military Intervention During the 1994 Genocide in Rwanda. *Www.realcleardefense.com* [online]. 2018 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2018/05/14/assessment_of_opration_turquoise_11344_0.html

⁵⁰ Resolution 929 (1994) / adopted by the Security Council at its 3392nd meeting, on 22 June 1994. *Digitallibrary.un.org* [online]. 1994 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/197582>

blízky vztah) a její intervence v zemi, ačkoliv samozřejmě bez přímé účasti na masakrech, nebude spíše kontraproduktivní.⁵¹

Hned 22. června 1994 do země dorazily francouzské jednotky v počtu 2500 mužů společně s vojáky ze Senegalu (pouze desítky) a došlo, v souladu s usnesením OSN a cíli této mise, k ustavení zóny bezpečí na jihozápadě Rwandy (tato zóna zabírala přibližně pětinu země). Psychologický efekt této operace byl silně záporný, jelikož RPF v té době neustále postupovala a tlačila na vládní síly, jenž prováděly genocidu Tutsiů. Tito radikální Hutu, kteří doteď rychle ztráceli „půdu pod nohama“ nyní byli povzbuzeni nasazením vojenských sil svého bývalého spojence v zemi. Naopak RPF tyto síly, jak již bylo zmíněno, vnímala velmi negativně.⁵²

Proti operaci Turquoise se překvapivě vyjádřil i velitel mise UNAMIR Dallaire, který upozornil na to, že daleko prospěšnější by bylo těmito vojáky posílit „jeho“ oficiální misi OSN ve Rwandě. Důvodem k tomuto postoji byl fakt, že se nyní v zemi nacházelo několik sil s často nejasnými a překrývajícími se kompetencemi. Docházelo dokonce k bizarním situacím, kdy členové oficiální mise UNAMIR byli využiti spíše jako vyjednavací a „spojky“ mezi zneprátelenými stranami, které měly mít však v zásadě stejný cíl, tedy mezi francouzskými vojáky z operace Turquoise a členy RPF.⁵³

Mnohem větší kontroverze však budí fakt, že podle mnoha výpovědí ve Francii kontrolované „bezpečné zóně“, kde měli být uprchlíci před genocidou chráněni, stále docházelo k masakrům. Svědectví, na základě kterých byla později Francie kritizována také mluví o faktu, že ačkoliv věděla o čelních představitelích režimu, který páchal genocidu nacházejících se v zóně, nepodnikla žádné kroky k jejich zadržení. Stejně tak se nepokusily francouzské

⁵¹ CONROY, Ross. Assessment of Opération Turquoise: The Paradoxical French-led Humanitarian Military Intervention During the 1994 Genocide in Rwanda. *Www.realcleardefense.com* [online]. 2018 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2018/05/14/assessment_of_opration_turquoise_11344_0.html

⁵² Timeline: How Rwanda's genocide unfolded. *Www.aljazeera.com* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2014/4/14/timeline-how-rwandas-genocide-unfolded>

⁵³ CONROY, Ross. Assessment of Opération Turquoise: The Paradoxical French-led Humanitarian Military Intervention During the 1994 Genocide in Rwanda. *Www.realcleardefense.com* [online]. 2018 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2018/05/14/assessment_of_opration_turquoise_11344_0.html

jednotky o přerušení vysílání rádia, jenž bylo hlavním nástrojem, kterým vládnoucí režim vybízel k dalšímu zabíjení Tutsiů. Objevily se i daleko ostřejší obvinění, a to že Francie přímo schvalovala masakry v rámci zóny a dokonce se její vojáci na některých podíleli. Všechny tyto tvrzení vrcholní představitelé Francie odmítli, například k nechuti zadržet a trestat pachatele genocidy se vyjádřili ve smyslu, že k něčemu takovému neměli v té době mandát OSN.⁵⁴

I přes veškeré problémy RPF postupovala dále a 4. července 1994 obsadila hlavní město Rwandy Kigali. Při dalším postupu docházelo dokonce i k drobným střetům s francouzskými vojáky, kteří působili v rámci operace Turquoise. Nakonec však 18. července 1994 RPF konečně obsadila celou zemi s výjimkou „bezpečné zóny“, kde se nacházeli francouzští vojáci. Byl vyhlášen klid zbraní ze strany RPF a jelikož se jí podařilo ukončit genocidu Tutsiů, byly v dalších dnech vydány prohlášení, které vyzývaly všechny uprchlíky, aby se z okolních zemí vrátili zpět na území Rwandy.⁵⁵

I RPF se však dopustila, kromě již zmíněného násilí v rámci odplaty za genocidu, i dalších kontroverzních kroků. Například ze strany velitele mise UNAMIR Dallaire se na RPF snesla kritika za to, že mohla ukončit genocidu o mnoho rychleji. Podle něj tak však záměrně neučinila, jelikož jejím hlavním cílem bylo uchopit s konečnou platností moc v zemi, i za cenu delšího trvání masakrů. To se nakonec bojovníkům RPF podařilo 22. srpna 1994, kdy došlo ke stažení francouzských vojáků, kteří působili v rámci operace Turquoise na jihozápadě země. RPF toto území poměrně snadno obsadila a s konečnou platností získala kontrolu nad celou Rwandou.⁵⁶

Role OSN pokračovala v listopadu roku 1994 ustanovením soudního tribunálu pro Rwandu, kde měli být souzeni představitelé režimu, který prováděl genocidu. Ačkoliv několik z obžalovaných bylo nakonec i pravomocně odsouzeno, dá se role Organizace spojených národů v tomto konfliktu hodnotit velmi záporně. Obecně je na operaci UNAMIR a roli mezinárodního

⁵⁴ France accused on Rwanda killings. *News.bbc.co.uk* [online]. 2006 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/6079428.stm>

⁵⁵ Timeline: How Rwanda's genocide unfolded. *Www.aljazeera.com* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2014/4/14/timeline-how-rwandas-genocide-unfolded>

⁵⁶ Timeline: How Rwanda's genocide unfolded. *Www.aljazeera.com* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2014/4/14/timeline-how-rwandas-genocide-unfolded>

společensví, potažmo celého civilizovaného světa nahlíženo negativně hned z několika důvodů. Nejzásadnějším z nich je ten, že se OSN a západní svět odmítl angažovat v konfliktu v rámci země, kde neměl žádné hospodářské ani mocenské zájmy a dopustil tak nejhorší genocidu jednoho etnika konce 20. století (odhadem vyvražděno asi 500 000 až jeden milion Tutsiů). Přitěžující okolností je i ta, že čelní představitelé mise UNAMIR působící ve Rwandě těsně před genocidou varovali nejvyšší orgány OSN, že k ní v nejbližší době dojde a je možné jí poměrně snadno zabránit vysláním posil do země a udělením větších pravomocí stávajícím vojákům.⁵⁷

⁵⁷ United Nations International Residual Mechanism for Criminal Tribunals: Legacy website of the International Criminal Tribunal for Rwanda. *Unictcr.irmct.org/en* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://unictcr.irmct.org/en/cases/key-figures-cases>

3 Operace Severoatlantické aliance (NATO)

Severoatlantická aliance, zkráceně NATO, je v první řadě politicko-vojenský pakt, který vznikl jako reakce na nové uspořádání světa po druhé světové válce. Ustanoven byl v roce 1949 na základě tzv. Severoatlantické smlouvy a v současné době zahrnuje 30 členských států z Evropy a Severní Ameriky. NATO vyznává hodnoty, jakými jsou svoboda, demokracie a mírové řešení konfliktů, ale zároveň se zavazuje přispěchat na pomoc vojenskou silou všech členských zemí, pokud by byl jakýkoliv jeho členský stát napaden jinou agresivní zemí (článek číslo 5 Severoatlantické smlouvy – „Útok proti jednomu nebo několika členům je považován za útok proti všem“).⁵⁸

K dosažení svých cílů využívá především tento princip kolektivní obrany, ale i prevenci ve formě odstrašení potenciálních agresorů vůči svým členským státům. Dalším dílčím nástrojem NATO k dosahování jeho cílů je také snaha o stabilizaci bezpečnostní situace v oblastech, které přímo, ale i vzdáleněji sousedí s jeho členskými státy. K tomuto mohou být využity vojenské operace NATO pro zvládnutí těchto dílčích krizí, které předcházejí přenesení konfliktu přímo na území států aliance ze sousedních zemí. K prevenci konfliktů se Severoatlantická aliance zavazuje také formou udržování dialogu, kooperace, mezinárodní spolupráce a dobrých vztahů i s nečlenskými zeměmi NATO. Snahou má být vytvářet tak příznivé mezinárodní bezpečnostní prostředí a předcházet potenciální agresi ze strany některého z těchto nečlenských států.⁵⁹

3.1 Historické aspekty vzniku NATO

Po konci druhé světové války v roce 1945 zůstala západní Evropa ekonomicky i vojensky oslabena, především v kontrastu se silou sovětské armády, jejíž vojska zůstala po konci války ve státech východní a střední Evropy, kde pomáhala ustavit nové satelitní státy komunistického Sovětského svazu. V těchto státech došlo postupnými kroky k úplnému uchopení moci

⁵⁸ The North Atlantic Treaty. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm

⁵⁹ O Severoatlantické alianci. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/nato/o_severoatlanticke_alianci.html

komunistickými představiteli a poté také k potlačování jakékoliv demokratické opozice, to vše pod dohledem a s podporou Moskvy. Jakákoliv poválečná spolupráce mezi západními spojenci (státy západní Evropy a Spojené státy americké) a Sovětským svazem postupem času přestávala být možná a narážela na nechuť z obou stran. Mezi západní a východní Evropou se postupně naplno spustila takzvaná „železná opona“, podle termínu, který proslavil Winston Churchill. Ta rozdělila na budoucích několik desetiletí Evropu, ale následně i celý svět na východní a západní část.⁶⁰

Z ekonomického hlediska se mezi oběma tábory vytvořil rozdíl i v tom, že západní část Evropy a její státy akceptovaly Marshallův plán hospodářské pomoci a obnovy, díky kterému se jim podařilo prostřednictvím těchto amerických investic rychleji vzpamatovat z ničivých následků druhé světové války. Naproti tomu státy východní Evropy byly nuceny SSSR tuto možnost odmítnout a byly tím od počátku hospodářsky znevýhodněny oproti západu. Pokud jde o situaci týkající se obrany a vojenské spolupráce, tak s tím, jak rostlo napětí mezi oběma bloky rostla i snaha (ve státech západní Evropy) lépe čelit nebezpečí komunismu a Sovětského svazu. Jeho armáda totiž stále zůstávala nebezpečně blízko území států západní Evropy. Nejprve vznikl z těchto důvodů takzvaný Bruselský pakt, podepsaný 17. března 1948. Tato smlouva sdružovala Belgii, Lucembursko, Nizozemsko, Francii a Velkou Británii a měla sloužit především jako obranný pakt, který zaručoval vzájemnou pomoc v případě napadení. Kromě toho se pakt věnoval i dalším aspektům vojenské spolupráce a ekonomické, sociální a kulturní kooperaci.⁶¹

Brzy však bylo jasné, že vojensky čelit síle Sovětského svazu (a celého východního bloku) bude vyžadovat daleko širší a početnější alianci. Již v době uzavření Bruselského paktu probíhala tajná jednání mezi Spojenými státy americkými, Kanadou a Velkou Británií o nové vojenské alianci. Důvodem, proč k těmto jednáním docházelo byl také fakt, že začala vycházet najevo slabost OSN jako jediné záruky bezpečnosti. Organizace spojených národů a zejména

⁶⁰ HAGLUND, David G. North Atlantic Treaty Organization. *Www.britannica.com: Historical background* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/North-Atlantic-Treaty-Organization>

⁶¹ 'The Brussels Treaty': Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17072.htm

její Rada bezpečnosti byla totiž již v té době „paralyzována“ studenou válkou a faktem, že všichni stálí členové (včetně Sovětského svazu) mají právo veta pro jakoukoliv rezoluci.⁶²

Obavy o vlastní bezpečnostní situaci navíc zesílily mezi státy západní Evropy po událostech, které se odehrály v poválečných letech. Jednalo se například o občanskou válku v Řecku, komunistické převzetí moci v Československu nebo blokádu západního Berlína ze strany sovětské správy východního Německa. Díky tomu již sovětskou hrozbu nikdo nebral na lehkou váhu a do diskuze o vzniku nějaké formy aliance, která by sloužila jako obranný pakt států západní Evropy a Severní Ameriky a která by prosazovala demokratické hodnoty se postupně přidaly i další státy včetně Norska, Francie a států Beneluxu. Na straně Spojených států amerických pak panovaly obavy jednak ze samotné sovětské hrozby, ale také z možnosti, že státy západní Evropy budou v případě nechuti USA ke zformování obranné aliance nuceny vyjednávat a nakonec se i dohodnout o otázkách záruk jejich bezpečnosti a územní celistvosti právě s jejich úhlavním nepřitelem, tedy se SSSR.⁶³

I přes to, že na základních principech budoucí dohody panovala shoda na všech stranách se jednání o jejím přesném znění táhla několik měsíců. Státy západní Evropy požadovaly především, aby bylo smluvně jasně dáno, že v případě jejich napadení dojde k automatické intervenci Spojených států amerických, které se tím zapojí do války. To však odporovalo platné ústavě USA, ve které byla jasně dána pravomoc vyhlásit válku kongresu. Neshody panovaly i ohledně způsobu pomoci ze strany USA, jakým bude obnovena bojeschopnost armád západních evropských států. Ty prosazovaly možnost individuálního přístupu ke každému z nich formou cílené pomoci a darů, Spojené státy prosazovaly řešení formou koordinované pomoci pro více států v regionu.⁶⁴

Dalším bodem, o kterém se jednalo, byl rozsah území, v jakém by aliance případně operovala. Signatáři v té době již platného Bruselského paktu z roku

⁶² HAGLUND, David G. North Atlantic Treaty Organization. *Www.britannica.com: Historical background* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/North-Atlantic-Treaty-Organization>

⁶³ BALABÁN, Miloš, Jan DUCHEK a Libor STEJSKAL. *Kapitoly o bezpečnosti*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1440-3., str. 280.-281.

⁶⁴ Founding treaty: Political context of the Alliance's birth. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67656.htm

1948 (Belgie, Lucembursko, Nizozemsko, Francie a Velká Británie) preferovali, aby nově vzniklá aliance zahrnovala pouze je a Spojené státy americké. Naopak vyjednávači USA cítili, že ze strategického hlediska má tato aliance větší potenciál v případě, že do ní budou zahrnuty další země ze Severoatlantické oblasti. Jednalo se o Kanadu, Island, Dánsko, Norsko, Portugalsko a Irsko. Pragmatickým důvodem, proč přibrat tyto státy, byl především fakt, že pod jejich správou spadala území v Atlantiku mezi Evropou a USA, které by mohly být využity jako určité „přemostění“ mezi oběma stranami v případě nutnosti vojensky zasáhnout.⁶⁵

Výsledkem těchto dlouhých a rozsáhlých jednání bylo podepsání takzvané Severoatlantické smlouvy, kterou v americkém Washingtonu 4. dubna 1949 podepsalo 12 zakládajících států NATO. Byly mezi nimi nakonec Spojené státy americké, Velká Británie, Kanada, Francie, Island, Norsko, Itálie, Nizozemsko, Belgie, Portugalsko, Lucembursko a Dánsko. Všechny tyto země se zavázaly respektovat základní princip Severoatlantické aliance, tedy že útok na jakoukoliv z těchto zemí bude automaticky považován za útok na všechny země, které alianční smlouvu podepsaly. Důležitou součástí smlouvy bylo konstatování, že toto pravidlo kolektivní obrany se týká pouze území států, které ji podepsaly, jenž se nachází v Evropě nebo Severní Americe. Tento dodatek zajistil, že se NATO nebude angažovat v žádných konfliktech, které by se týkaly pouze kolonií a závislých území mimo primární pole působnosti aliance.⁶⁶

Bezprostředně po podpisu dohody požádalo několik členských států o pomoc při budování a modernizování jejich armád. V reakci na to prezident Harry Truman prosadil v kongresu plán pomoci při budování obrany státům západní Evropy, s jehož pomocí dostaly tyto státy od USA pomoc v hodnotě 1,4 miliardy amerických dolarů. V dalších letech do NATO se souhlasem stávajících členů přistoupilo Řecko a Turecko (rok 1952) a velkým momentem

⁶⁵ Founding treaty: Political context of the Alliance's birth. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67656.htm

⁶⁶ North Atlantic Treaty Organization (NATO), 1949. *History.state.gov* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/nato>

z pohledu soupeření východního a západního bloku bylo přijetí západního Německa do Severoatlantické aliance v roce 1955.⁶⁷

V reakci na toho rozšíření (a samotnou existenci NATO) se Sovětský svaz rozhodl přijít s vlastním vojenským paktem, který bude sdružovat satelitní státy SSSR z východní a střední Evropy. Nakonec došlo k podepsání takzvané Varšavské smlouvy, oficiálně „Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci“, kterou podepsalo 8 států z tehdejšího východního bloku včetně Sovětského svazu a tehdejšího Československa. Tento pakt byl protiváhou Severoatlantické aliance až do jeho oficiálního konce v roce 1991. Samotné NATO se postupem času rozšiřovalo až do současného počtu třiceti členů, přičemž byly přijaty i některé státy bývalého východního bloku, včetně České republiky (v roce 1999).⁶⁸

3.2 Orgány NATO

První ze základních orgánů NATO se nazývá **Severoatlantická rada**. Jedná se o hlavní rozhodovací orgán celé aliance, zabývá se politicko-vojenskými a bezpečnostními otázkami, které se dotýkají aliance jako celku. Rozhodováno je vždy na základě jednomyslného souhlasu. Zastoupeno je zde (formou stálých zástupců – velvyslanců) všech třicet států aliance, je zde prostor pro diskuzi a konzultaci k otázkám týkajících se především míru a bezpečnosti. Několikrát do roka se v rámci Severoatlantické rady sejdou kromě stálých zástupců členských zemí také jejich ministři obrany, zahraničních věcí a hlavy států.⁶⁹

Dalším důležitým orgánem je **Skupina pro jaderné plánování (Nuclear Planning Group)**. Tento orgán má hlavní slovo ve specifické oblasti jaderné politiky severoatlantické aliance. Toto zahrnuje široké spektrum otázek, které se týkají rozmístění, modernizace, údržby, zabezpečení a šíření jaderných zbraní. Zabývá se ale také možnostmi ochrany před jaderným útokem a následným přežitím po použití tohoto typu zbraní. Její činnost probíhá

⁶⁷ North Atlantic Treaty Organization (NATO), 1949. *History.state.gov* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/nato>

⁶⁸ Founding treaty: Political context of the Alliance's birth. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67656.htm

⁶⁹ North Atlantic Council. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49763.htm

na úrovni vyslanců a ministrů obrany jednotlivých členských států s výjimkou Francie, která se rozhodla na vlastní žádost jednání tohoto orgánu neúčastnit.⁷⁰

Důležitým čistě armádním orgánem je poté **Vojenský výbor NATO**, který představuje společně se Severoatlantickou radou i nejstarší orgány fungující již od vzniku samotné aliance. Výbor se skládá ze zástupců armád všech členských států NATO, povětšinou se jedná o vysoce postavené, zkušené generály. Role tohoto orgánu spočívá v tom, že politickým orgánům NATO (Severoatlantická rada a Skupina pro jaderné plánování) doporučuje opatření, která označí za nutná pro společnou činnost NATO a obranu. Vojenský výbor se kromě vyslanců armád své země schází také na úrovni náčelníků generálních štábů jednotlivých členských zemí. V čele tohoto orgánu stanul v nedávné době také český armádní generál a současný prezident Petr Pavel.⁷¹

Posledním ze základních orgánů Severoatlantické aliance je **generální tajemník NATO**. Jedná se o nejvyššího civilního představitele Severoatlantické aliance a jeho role spočívá v prezentaci postojů aliance navenek a předsedání některým vrcholným orgánům NATO (Severoatlantická rada, Skupina pro jaderné plánování atd.). Generální tajemník také může navrhopvat věci k projednání a je oprávněn v případě sporů mezi členskými zeměmi být nápomocen k jejich zdárnému vyřešení. V současné době je generálním tajemníkem NATO norský politik Jens Stoltenberg.⁷²

3.3 Operace NATO – obecné shrnutí

Mírové operace Severoatlantické aliance lze de facto popisovat až od konce studené války a rozpadu SSSR (a východního bloku). Do té doby byla aliance zaměřena čistě na obranu proti tomuto protivníkovi a dodnes pokládá za důkaz své úspěšnosti fakt, že v době studené války nedošlo

⁷⁰ Nuclear Planning Group (NPG). *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50069.htm

⁷¹ Military Committee. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49633.htm

⁷² NATO Secretary General. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50094.htm

k zapojení aliance do žádných bojů, fungoval tedy princip vzájemného odstrašení.⁷³

K podstatné změně došlo právě s rozpadem SSSR a koncem studené války. Do té doby napjaté, ale svým způsobem stabilní bezpečnostní prostředí se výrazně proměnilo a i samotná Severoatlantická aliance musela čelit novým výzvám, které si žádaly i zcela jiný přístup. Ze zcela defenzivního přístupu NATO se pod vlivem zcela nových hrozeb postupem času měl stát přístup daleko více proaktivní, kdy se aliance měla stát nejvýznamnější kolektivní vojenskou silou v mezinárodním bezpečnostním prostředí. Společně s organizacemi jako je OSN pak mělo NATO reagovat na vzniklé krize, i když nepředstavovaly přímé ohrožení jednoho nebo více členských států. Od devadesátých let NATO tedy plní roli organizace, která je schopná rychle reagovat v krizových situacích, organizovat vojenské operace a výcvikové mise, které mají pomáhat udržovat mír a podporovat hodnoty jako jsou svoboda a demokracie. Kromě toho mohou síly NATO pomáhat také při zvládnání různých přírodních katastrof. V místě jejich nasazení (i když ne oficiálně formou konkrétní mise) také přispívaly zvládnout boj s pandemií COVID-19.⁷⁴

V současnosti Severoatlantická aliance operuje například v Kosovu a Iráku, jedná se však především o výcvik zdejších sil, nikoliv o bojové nasazení vojáků NATO. Kromě toho operuje aliance i ve Středozemním moři, poskytuje pomoc Africké unii v jejích operacích pro udržení míru a po ruské agresi na Ukrajině také provádí zvýšenou kontrolu vzdušného prostoru v rámci východního křídla NATO.⁷⁵

3.4 Konkrétní příklad operace NATO – nasazení v bývalé Jugoslávii

Severoatlantická aliance se do války v bývalé Jugoslávii, která byla zapříčiněna především dlouhodobým napětím mezi národy tvořícími tuto zemi

⁷³ Operations and missions: past and present: From 1949 to the early 1990s. *Www.nato.int* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

⁷⁴ Operations and missions: past and present: From 1949 to the early 1990s. *Www.nato.int* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

⁷⁵ Operations and missions: past and present: Current operations and missions. *Www.nato.int* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

a zhoršující se hospodářskou situací, zapojovala postupnými kroky formou jednotlivých operací. V rámci první z nich v létě roku 1992 mělo NATO dohlížet na embargo na dovoz zbraní (ustanovené usnesením rady bezpečnosti OSN) do Jugoslávie, a to formou námořní blokády v Jaderském moři (originálním názvem operace „Maritime monitor“). Později došlo také k ustavení takzvané „bezletové zóny“ nad územím dnešní Bosny a Hercegoviny. Na to, aby tímto územím nelétala žádná vojenská letadla měla dohlížet právě stroje členských států Severoatlantické aliance (operace „Sky monitor“ a „Deny flight“).⁷⁶

Zpočátku došlo k opakovanému narušování zóny, což později vedlo i k prvním ozbrojeným střetům Severoatlantické aliance v historii, když v roce 1994 její piloti sestřelili první letadla narušitelů ustavené bezletové zóny. V roce 1995 následovala operace Rozhodná síla (originálním názvem operace „Deliberate force“), které předcházely požadavky Organizace spojených národů na ochranu takzvaných „zón bezpečí“ na území Bosny a Hercegoviny.⁷⁷

Ty byly totiž neustále ohrožovány srbskou armádou, která v zemi mimo to páchala i další násilí. Konkrétním příkladem může být například nechvalně známý Sreberenický masakr, kdy bylo ve městě Srebrenica na území dnešní Bosny a Hercegoviny bosensko-srbskými silami pod vedením generála Ratka Mladice zavražděno přes 8000 Bosňáků muslimské víry. Tato událost je z pohledu většiny civilizovaného světa (a i dle stanoviska mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii) považována za genocidu.⁷⁸

Zpočátku se Srbské jednotky odmítaly stáhnout, později došlo k cílenému zasahování velitelských stanovišť a skladů munice. Zásah NATO se ukázal jako klíčový pro zastavení bojů v Bosně a Hercegovině a vedl mimo jiné k Daytonské dohodě, kde se podařilo dosáhnout míru mezi zúčastněnými stranami.⁷⁹

Severoatlantická aliance na tuto dohodu okamžitě zareagovala vysláním mírových sborů v rámci operace „Joint Endeavour“ (s mandátem Organizace

⁷⁶ Peace support operations in Bosnia and Herzegovina (1995-2004): The evolution of NATO's assistance. *Www.nato.int* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52122.htm

⁷⁷ TIRPAK, John A. Deliberate Force. *Www.airandspaceforces.com* [online]. 1997 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.airandspaceforces.com/article/1097deliberate/>

⁷⁸ Bosnia's Srebrenica massacre 25 years on - in pictures. *Www.bbc.com* [online]. 2020 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53346759>

⁷⁹ TIRPAK, John A. Deliberate Force. *Www.airandspaceforces.com* [online]. 1997 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.airandspaceforces.com/article/1097deliberate/>

spojených národů) v počtu 60 000 mužů, kteří měli dohlížet na dodržování dohody o míru. Tyto síly nesly název IFOR (Implementation force) a v prosinci roku 1996 byly doplněny ještě o dalších přibližně 32 000 vojáků v rámci další mise s názvem SFOR (Stabilisation force). Tyto jednotky společně dohlížely v rámci operací „Joint Guard“ a „Joint Forge“ na stabilitu a mír v zemi až do prosince roku 2004 kdy byly nahrazeny operací Althea ze strany Evropské unie. NATO v zemi dále pomáhalo obnovovat obranné a vojenské struktury, a to i po dokončení těchto zmíněných operací.⁸⁰

Zdaleka nejvíce kontroverzí však nevyvolává činnost NATO na území dnešní Bosny a Hercegoviny, ale jeho zapojení se do konfliktu na území dnešního Kosova a především útoky na srbské cíle. Vše započalo eskalací krize na území jihosrbské provincie Kosovo v roce 1998, kterou částečně dál ovládaly síly zbytkové Jugoslávské svazové republiky (vedené srbským prezidentem Slobodanem Miloševićem). Proti nim stála Kosovská osvobozenecká armáda (UÇK), která podnikala útoky proti orgánům Jugoslávské státní správy a policie (paradoxně i proti umírněným Albáncům, kteří souhlasili s Jugoslávskou správou) a na počátku konfliktu již kontrolovala takřka celou provincii Kosovo.⁸¹

V sázce bylo to, zda se do té doby dle práva srbská (jugoslávská) provincie Kosovo dále bude oficiálně nacházet pod kontrolou tehdejší Jugoslávie, nebo si zdejší albánské obyvatelstvo vynutí nezávislost na Jugoslávii, potažmo přímo na Srbsku. Násilí probíhalo jak ze strany srbské armády na místní albánské menšině, tak ze strany Kosovské povstalecké armády, jejíž sympatizanti ničili všechno, co bylo srbské a křesťanské. Například obydlí po uprchlých Srbech příslušníci UÇK vypalovali nebo obsazovali albánským etnikem.⁸²

Po vyostření konfliktu v roce 1998 došlo k několika pokusům o dohodu a klid zbraní, všechny však postupně selhaly a občanská válka na území Kosova vedla až k velké humanitární krizi. Kvůli válce se při ní ocitlo nedobrovolně mimo

⁸⁰ Operations and missions: past and present: Terminated operations and missions - NATO in Bosnia and Herzegovina. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

⁸¹ Conflict background. *Jfnaples.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/history/conflict-background>

⁸² RAY, Michael. Kosovo conflict. *Www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Kosovo-conflict>

svůj domov postupně až 300 tisíc lidí. Jugoslávská armáda, především Srbové pak údajně prováděli etnické čistky, při kterých měla být dle jejich plánu celá provincie Kosovo „očistěna“ od nepřátelského albánského etnika. Pokud by došlo k naplnění tohoto záměru, byla by poražena i Kosovská osvobozenecá armáda a Srbové by získali plnou kontrolu nad sporným územím. Rada bezpečnosti Organizace spojených národů na to reagovala rezolucemi, ve kterých vyzývala ke klidu zbraní, zastavení masakrů civilního obyvatelstva a umožnění uprchlým osobám navrátit se zpět do svých obydlí.⁸³

Severoatlantická aliance stála před otázkou, zda se do konfliktu razantněji zapojit již delší dobu, srbští představitelé spoléhali na to, že k tomu v žádném případě nedojde a pokud ano, tak jen v rámci několika málo izolovaných úderů, nikoliv dlouhotrvající soustavné operace. Problematická je dodnes legitimita zásahu v rámci mezinárodního práva. Rada bezpečnosti Organizace spojených národů totiž sice schválila rezoluci odsuzující občanskou válku v Kosovu a s ní spojené masakry civilního obyvatelstva a označila ji za hrozbu pro mír a bezpečnost, v rámci další rezoluce, která měla schválit vojenský zásah nutný pro další řešení této situace se však rozhodlo Rusko a Čína toto usnesení nepodpořit. NATO tedy tentokrát již nemělo k provedení zásahu v Kosovu a Jugoslávii mandát Organizace spojených národů.⁸⁴

I přes rozporuplnost situace nakonec Severoatlantická aliance a její vojska, konkrétně letectvo, zahájilo 24. března 1999 operaci „Allied force“ (spojenecká síla). Jako cíle těchto leteckých útoků a celé vojenské operace jako takové si NATO stanovilo ukončení násilí na civilním obyvatelstvu a s ním související porušování lidských práv v kosovské oblasti a stažení jugoslávské (srbské) armády, policejních a jiných ozbrojených složek z tohoto území. Kromě toho mělo být dohodnuto umístění mezinárodních mírových sil na území Kosova,

⁸³ Conflict background. *Jfnaples.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://jfnaples.nato.int/kfor/about-us/history/conflict-background>

⁸⁴ SNYDER, Christian. Analysis: How a 1999 NATO operation turned Russia against the West. *Pittnews.com* [online]. 2017 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://pittnews.com/article/121917/opinions/analysis-1999-nato-operation-turned-russia-west/>

kteře by zajistily později po ukončení bojů dodržování míru a umožnily tak návrat všech uprchlíků před touto občanskou válkou.⁸⁵

Severoatlantická aliance oznámila, že v momentě kdy bude Miloševićův režim v Bělehradě ochoten přijmout tyto podmínky, letecké útoky ustanou. Hned v prvních dnech náletů došlo k protestům ze strany Ruska, které se pokusilo v Radě bezpečnosti OSN prosadit rezoluci, která by označila činnost NATO v Jugoslávii za nelegální. Tento návrh však nezískal takřka žádnou podporu. Severoatlantická aliance tedy útočila převážně prostřednictvím bojových letounů, ale částečně i střel vypálených z lodí nebo ponorek.⁸⁶

V prvních dnech trápilo síly NATO špatné počasí a částečná nepřipravenost provádět takto masivní operaci (nedostatek připravených letadel apod.), což vedlo i ke sníženému účinku a dopadu na srbský režim. Ten nebyl z počátku útoky vůbec ovlivněn a pokračoval ve snaze ovládnout Kosovskou oblast. NATO se v prvních dnech soustředilo na ovládnutí vzdušného prostoru nad Kosovem a Srbskem, což měly zajistit především útoky a následné zničení protivzdušné obrany, radarových stanic a samotných letišť na tomto území.⁸⁷

Postupem času se ukázalo, že tato operace nebude mít dostatečný odstrašující účinek ihned (za několik dní a po několika provedených útocích), jak doufala značná část členských zemí NATO. Především díky neústupnosti Jugoslávského režimu bylo rozhodnuto mimo z počátku operace striktně zvolených vojenských cílů i o zasahování polovojenských a nezřídka i civilních strategických cílů. Tyto mnohdy kontroverzní kroky podnikalo NATO ve snaze donutit Miloševiče k jednání o míru a stáhnutí se z Kosova.⁸⁸

Útočilo se mimo jiné na mosty, telekomunikační linky, sklady paliva a munice, rozvodnou síť elektrické energie a další cíle. Podobně jako v jiných konfliktech došlo i zde k chybám při určení cíle, kdy byla bombardována

⁸⁵ LAMBETH, Benjamin S. Operation Allied Force: Lessons for the Future. *Www.rand.org* [online]. 2001 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB75.html

⁸⁶ SNYDER, Christian. Analysis: How a 1999 NATO operation turned Russia against the West. *Pittnews.com* [online]. 2017 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://pittnews.com/article/121917/opinions/analysis-1999-nato-operation-turned-russia-west/>

⁸⁷ LAMBETH, Benjamin S. Operation Allied Force: Lessons for the Future. *Www.rand.org* [online]. 2001 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB75.html

⁸⁸ Operation Allied Force. *Www.globalsecurity.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.globalsecurity.org/military/ops/allied_force.htm

například čínská ambasáda nebo konvoj albánských uprchlíků. Díky těmto chybám v navigaci bylo rozhodnuto, že další nálety budou probíhat z nižší výšky, čímž se však logicky zvedalo riziko pro piloty letadel ze strany srbské protivzdušné obrany.⁸⁹

Počasí na začátku operace v regionu bylo většinu času krajně nepříznivé, kdy nízká oblačnost nad Kosovskou oblastí způsobila, že pokud se chtěly posádky letounů NATO ujistit o správnosti cíle, musely by sklesat až pod vrstvu oblačnosti. Tímto krokem ze sebe však učinily snadnější cíl pro protiletectkou obranu. Další riziko pak představoval hornatý terén, kterému by se při letu v nižší letové hladině bylo třeba vyhnout. Oblačnost a špatné počasí také kromě komplikací samotných bojových akcí NATO poskytovalo vítanou pomoc pro armádu Miloševićova režimu. Té počasí poskytlo tolik potřebné krytí a mohla pokračovat ve snaze ovládnout území Kosova.⁹⁰

V průběhu května 1999, tedy po téměř dvou měsících operace Allied force, která měla původně trvat několik dní, maximálně týdnů se piloti letounů NATO již dostatečně seznámili s místním terénem a podmínkami. Nejen díky této skutečnosti tak byla aliance již daleko lépe schopná předvídat pohyb a činnost pozemních vojsk jugoslávské (srbské) armády. To vedlo k větší efektivitě při zasahování pohyblivých cílů a celkové vyšší účinnosti útoků NATO. Srbská armáda na to reagovala rozmělněním se do stále menších skupin, aby znesnadnila jejich detekci. To však vedlo k rizikům přepadu těchto menších skupin ze strany bojovníků Kosovské osvobozené armády a celkové snížení schopnosti plnit bojové úkoly na straně těchto srbských jednotek.⁹¹

Pro zdárné dokončení celé operace a splnění cílů Severoatlantické aliance byla patrně nejdůležitější její odhodlanost, rozhodnost a vytrvalost. Po rozpačitém začátku bylo NATO schopno nejen vytrvat, ale i dále stupňovat intenzitu svých bojových operací a vytvářet tím stále větší tlak na jugoslávského prezidenta Slobodana Miloševiče. Ten se, hlavně před samotnou operací

⁸⁹ LAMBETH, Benjamin S. Operation Allied Force: Lessons for the Future. *Www.rand.org* [online]. 2001 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB75.html

⁹⁰ Operation Allied Force. *Www.globalsecurity.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.globalsecurity.org/military/ops/allied_force.htm

⁹¹ Operation Allied Force. *Www.globalsecurity.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.globalsecurity.org/military/ops/allied_force.htm

a na jejím začátku domníval, že bude schopen přestát úvodní nápor ze strany Severoatlantické aliance a že pro dlouhodobé setrvalé útoky ve větší intenzitě nebude mezi členskými státy NATO dostatečná politická podpora.⁹²

V červnu 1999, po více než dvou měsících trvání operace, nakonec Slobodan Milošević a jeho režim přistoupil na podmínky Severoatlantické aliance a začalo jednání o míru. K tomuto kroku, který nakonec prezident Jugoslávie učinil 3. června 1999 ho dovedla celkově stále více bezvýhodná situace. Nálety NATO neničily (nejen vojenskou) infrastrukturu pouze v Kosovské oblasti, ale v celé zemi. Mimo to se tenčily nejen zásoby munice, paliva, jídla a dalšího potřebného vybavení, ale chyběla i vůle dál bojovat tento předem prohraný boj. Stoupaly dokonce i počty případů dezerce v rámci jugoslávské armády. Vzhledem k již zmíněnému odhodlání NATO navíc bylo jasné, že v případě pokračování v konfliktu by se situace pouze dále zhoršovala.⁹³

Po ukončení operace Allied force a přistoupení jugoslávského režimu na podmínky míru NATO reagovalo transformováním této operace na misi s názvem „Joint Guardian“, kdy Severoatlantická aliance již opět s mandátem rady bezpečnosti OSN vyslala do Kosovské oblasti mírové síly. Ty měly dohlédnout na ukončení násilí mezi místními etniky a pomoci zmírnit probíhající humanitární krizi v regionu. Tyto jednotky s názvem Kosovo force (KFOR) působily v zemi v rámci operace „Joint Guardian“ až do roku 2005, kdy byl název této operace pozměněn na „Joint Enterprise“.⁹⁴

Cíle této mise, která trvá dodnes a účastní se jí v současnosti přibližně 3700 příslušníků členských zemí NATO jsou udržení míru v oblasti, umožnění volného pohybu osob po celém území Kosova bez ohledu na etnickou příslušnost a výcvik místních policejních a jiných ozbrojených složek. Tyto jednotky zde jsou přítomny i po vyhlášení nezávislosti Kosova v únoru roku

⁹² LAMBETH, Benjamin S. Operation Allied Force: Lessons for the Future. *Www.rand.org* [online]. 2001 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB75.html

⁹³ Operation Allied Force. *Www.globalsecurity.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.globalsecurity.org/military/ops/allied_force.htm

⁹⁴ Operations and missions: past and present: Current operations and missions. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

2008, NATO jako takové také dále podporuje společně s Evropskou unií mírový dialog mezi Kosovem a Srbskou republikou.⁹⁵

Celkově je zapojení se Severoatlantické aliance do války na Balkáně a především pak operace Allied Force spojená s bombardováním Srbska vnímána velmi rozporuplně. Na jedné straně pomohl zásah NATO ukončit tento konflikt a vzhledem k vraždění civilistů, ke kterému docházelo na obou stranách, by byl velmi ospravedlnitelný a žádaný v případě, kdy by měl mandát a plnou podporu rady bezpečnosti Organizace spojených národů. Ta však umožňuje právo veta velmocím (stálým členům rady bezpečnosti OSN) jako je Rusko a Čína, které byly v zásadě v přátelském vztahu s jugoslávským (srbským) režimem. Použily tedy tuto výsadu a vojenskou akci pod hlavičkou OSN zablokovaly a i poté, co k ní došlo bez mandátu OSN, tak proti ní nadále protestovaly.⁹⁶

Kontroverzní je ale zásah i z pohledu toho, zda situaci v regionu v první fázi operace NATO spíše ještě více nevyostřila a také zda bylo nutné bombardovat záměrně i civilní cíle na území dnešního Srbska (například budovu srbské televize a rozhlasového vysílání). Další výtky směřují k tomu, že Severoatlantická aliance má podle její základní smlouvy fungovat jako obranný pakt v případě, že se chystá útok na jednoho z jejích členů. V tomto případě tato podmínka však jednoznačně nebyla splněna a podle mnohých se jedná o nezákonnou intervenci, navíc bez již zmíněného zmocnění ze strany OSN.⁹⁷

Podpora a nebo naopak nesouhlas s intervencí ze strany NATO se pak prakticky kryje s podporou vzniku Kosova jako samostatného státu v roce 2008, který dodnes uznalo jako suverénní stát zhruba polovina členských států OSN. Pokud jde o hodnocení operace ze strany samotné Severoatlantické

⁹⁵ Operations and missions: past and present: Current operations and missions. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

⁹⁶ BOHLEN, Celestine. Russia Vows to Block the U.N. From Backing Attack on Serbs. *Www.nytimes.com* [online]. 1998 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1998/10/07/world/russia-vows-to-block-the-un-from-backing-attack-on-serbs.html>

⁹⁷ PINOS, Jaume Castan. Kosovo: disputes continue 20 years after NATO bombing campaign. *Theconversation.com* [online]. 2019 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://theconversation.com/kosovo-disputes-continue-20-years-after-nato-bombing-campaign-113669>

aliance, tak například ministerstvo obrany Spojených států amerických v roce 2000 ve zprávě o průběhu operace Allied force zmínilo jisté nedostatky ve schopnosti všech států aliance operovat na stejné úrovni například pokud jde o vzájemnou komunikaci, velení, ale i přesnost zásahů a úroveň použitých technologií.⁹⁸

⁹⁸ Operation Allied Force. *Www.globalsecurity.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.globalsecurity.org/military/ops/allied_force.htm

4 Operace Evropské unie

4.1 Historické aspekty vzniku Evropské unie

Po skončení druhé světové války v roce 1945 bylo zřejmé, že aby se Evropa vyhnula dalšímu podobně ničivému konfliktu, budou se muset její státy zavázat ke spolupráci v nějaké formě společenství. Přední evropští politici tedy začali uvažovat nad projektem, který by umožnil úzkou kooperaci v sociální, ekonomické a politické oblasti. Zároveň měl tento společný projekt kromě očekávaných benefitů ve formě ekonomického růstu také poskytnout určité bezpečnostní záruky. Důležitým prvkem bylo také jakési konečné usmíření mezi dvěma velkými evropskými mocnostmi s bohatou historií konfliktů, Francií a Německem, které měly být společně součástí nového projektu.⁹⁹

Prvním důležitým milníkem v počátku evropské integrace je vytvoření Rady Evropy. Tento projekt, ačkoliv nemá nic společného s dnešní Evropskou unií (EU) ani s jejími předchůdci, znamenal průlom v oblasti spolupráce. Deset států západní Evropy (Belgie, Francie, Nizozemsko, Lucembursko, Velká Británie, Itálie, Irsko, Norsko, Dánsko a Švédsko) se totiž zavázalo podporovat demokratické hodnoty, chránit lidská práva a prosazovat principy fungování právního státu. Na půdě tohoto orgánu byla pak při jeho prvním zasedání v roce 1950 schválena takzvaná Evropská úmluva o lidských právech, která vešla v platnost 3. září 1953.¹⁰⁰

První přímý předchůdce dnešní Evropské unie začal vznikat rovněž v roce 1950. V květnu tohoto roku totiž předložil ministr zahraničí Francie Robert Schuman deklaraci, která obsahovala návrh na zformování Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). Smyslem spolku mělo být zavedení společné těžby uhlí a výroby oceli (což mimo jiné mělo zamezit další válce mezi zúčastněnými státy, především Francií a Německem). K zakládajícím členům tohoto společenství se řadily Francie, Itálie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko a Spolková republika Německo, otevřen byl ale i dalším případným zájemcům z řad evropských zemí. Smlouvu o vzniku podepsaly již zmíněné státy v roce

⁹⁹ GABEL, Matthew J. European Union: Origins. *Www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/European-Union>

¹⁰⁰ About the Council of Europe - Overview: History. *Www.coe.int* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/yerevan/the-coe/about-coe/overview>

1951, samotný vznik Evropského společenství uhlí a oceli se pak datuje k 23. červenci 1952.¹⁰¹

Postupem času a především s vědomím úspěchu Evropského společenství uhlí a oceli se zakládající šestka států rozhodla rozšířit vzájemnou spolupráci do dalších oblastí hospodářství. V italském Římě tak dochází 25. března 1957 k podpisu dvou dalších zakládajících smluv. Díky první z nich vzniká Evropské hospodářské společenství (EHS), druhá ze smluv zakládá Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom). Obě tyto organizace zahajují svoji činnost 1. ledna 1958. Zatímco Euratom zaštiťuje spolupráci v oblasti vývoje, výzkumu a využití atomové energie, Evropské hospodářské společenství (EHS) si kladlo za cíl vytvořit mezi šesti členskými státy společný trh (opírající se o volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu) a kromě toho v pozdějším vývoji také celní unii (mezi členskými státy zrušena cla, stanovena jednotná cla na vnější hranici EHS). Dalším dílčím milníkem je vznik Evropského parlamentního shromáždění, předchůdce dnešního Evropského parlamentu. Jeho první zasedání proběhlo v roce 1958 ve francouzském Štrasburku za účasti jeho nově zvoleného předsedy, Roberta Schumana. V roce 1962 byl název definitivně změněn na dnešní znění, tedy Evropský parlament.¹⁰²

Pokud jde o hospodářství jsou šedesátá léta v rámci EHS ve znamení ekonomického růstu. Ten je podpořen mimo jiné vzájemným neuplatňováním cel mezi členskými státy při jejich obchodním styku. Zavedena je také společná kontrola produkce potravin. Díky ní je zajištěn dostatek potravin pro všechny a produkce v zemědělství dokonce v této době dosáhne značných přebytků.¹⁰³

Mezi tím vzniká v Evropě jakási protiváha Evropského hospodářského společenství. Dne 3. května 1960 je zformováno Evropské sdružení volného obchodu. Jeho cílem je hospodářská integrace a podpora volného obchodu mezi státy, které nejsou součástí EHS. Zakládajícími státy této organizace byly Velká Británie, Norsko, Švýcarsko, Rakousko, Švédsko, Portugalsko a Dánsko.

¹⁰¹ History of the European Union 1945-59: 18 April 1951 – European Coal and Steel Community. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_en

¹⁰² Římské smlouvy. *Eur-lex.europa.eu* [online]. 2017 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/treaty-of-rome-eeec.html>

¹⁰³ Historie Evropské unie 1960–69: „Zlatá šedesátá léta“ – období hospodářského růstu. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1960-69_cs

V současnosti je toto společenství stále aktivní a mezi jeho členské státy patří Švýcarsko, Norsko Lichtenštejnsko a Island.¹⁰⁴

V roce 1965 došlo k podpisu smlouvy o sloučení výkonných orgánů všech tří existujících společenství (Evropského hospodářského společenství, Euratomu a Evropského společenství uhlí a oceli). Ta vstoupila v platnost 1. července 1967. Od tohoto okamžiku budou mít tyto Evropská společenství již jedinou správní složku (Komise) a jediný výkonný orgán (Rada).¹⁰⁵

V 70. letech dochází k prvnímu rozšíření evropských společenství. Z dosud šestičlenné organizace se díky přistoupení Dánska, Irska a Velké Británie 1. ledna 1973 stala „devítka“. Díky následkům první ropné krize (embargo na vývoz ropy do některých států a prudké navýšení její ceny) vyvolané tzv. Jomkipurskou válkou (válka Izraele proti arabským státům) dochází nejen v Evropě k ekonomickým problémům a celkové energetické krizi.¹⁰⁶

V roce 1974 zástupci EHS v rámci posílení vzájemné solidarity uzavírají dohodu o vytvoření významného nového fondu v rámci evropské politiky týkající se regionů. Jejím primárním cílem je zmenšovat rozdíly mezi jednotlivými regiony (převádět finanční prostředky z hospodářsky vyspělejších regionů do těch ekonomicky méně rozvinutých) ve snaze vylepšit tamní infrastrukturu, přilákat nové investory a podpořit vznik pracovních míst. V dalším roce je na základě této myšlenky zřízen Evropský fond pro regionální rozvoj.¹⁰⁷

Pád režimu Salazara v Portugalsku v roce 1974 a zhroucení vojenské diktatury v Řecku spolu se úmrtím generála Franka ve Španělsku v roce 1975 znamenaly ukončení vlády totalitních režimů v těchto zemích Evropy. Nové vlády se zavázaly ctít demokratické principy, čímž učinily významný krok k budoucímu členství v evropských společenstvích. V roce 1979 měli občané členských států poprvé možnost přímo volit poslance do Evropského

¹⁰⁴ The European Free Trade Association. *Www.efta.int* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association>

¹⁰⁵ Historie Evropské unie 1960–69: „Zlatá šedesátá léta“ – období hospodářského růstu. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1960-69_cs

¹⁰⁶ History of the European Union 1970-79: A growing Community – the first new members join. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1970-79_en

¹⁰⁷ Historie Evropské unie 1970–79: 10. prosince 1974 – zmenšení rozdílů mezi regiony. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1970-79_cs

parlamentu. Dosud kompetence jmenovat tyto poslance náležely parlamentům jednotlivých členských států evropských společenství.¹⁰⁸

V lednu 1981 se stává desátým členem společenství Řecko. O pět let později, v lednu 1986 přistupují další dva státy z jihu Evropy, konkrétně Portugalsko a Španělsko a počet členských zemí se tím zvyšuje na dvanáct. V roce 1987 je také podepsán tzv. Jednotný evropský akt. Ten si v rámci šestiletého období dal za cíl stvořit jednotný evropský trh (odbouráním nebo sjednocením omezujících vnitrostátních předpisů jednotlivých členských států). Krom toho došlo k posílení úlohy Evropského parlamentu a orgánům Evropských společenství byly uděleny větší pravomoci v oblasti ochrany životního prostředí. V roce 1987 byl také zřízen za účelem finanční podpory studentů vysokých škol, kteří hodlají studovat v jiné evropské zemi program Erasmus. Ten jim od té doby dává možnost studovat, věnovat se dobrovolné činnosti, absolvovat odbornou přípravu nebo získat pracovní zkušenosti v zahraničí.¹⁰⁹

Na konci osmdesátých let se postupně hroutí socialistické režimy ve státech střední a východní Evropy. V průběhu těchto událostí dochází 9. listopadu 1989 k pádu Berlínské zdi, díky čemuž se poprvé po 28 letech otevřely hranice mezi Východním a Západním Německem. Následující události umožnily po více než čtyřiceti letech znovusjednocení Německa. Díky tomu se v říjnu 1990 území do té doby patřící Německé demokratické republice stalo součástí evropských společenství.¹¹⁰

Začátek devadesátých let se nese ve znamení rozpadu Sovětského svazu, ale i Jugoslávie, na jejímž území bude probíhat v následujícím desetiletí vojenský konflikt. Na počátku roku 1992 je v nizozemském Maastrichtu podepsána Smlouva o Evropské unii. Podpis této smlouvy představuje klíčový mezník v historii Evropských společenství. Stanovil totiž jasná pravidla pro budoucí jednotnou měnu (euro) a krom toho také pro zahraniční

¹⁰⁸ Historie Evropské unie 1970–79: červen 1979 – první přímé volby do Evropského parlamentu. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1970-79_cs

¹⁰⁹ History of the European Union 1980-89: Greece becomes the 10th country to join. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1980-89_en

¹¹⁰ History of the European Union 1980-89: The changing face of Europe - the collapse of communism. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1980-89_en

a bezpečnostní politiku. Posílena byla i spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. Maastrichtskou smlouvou, jejíž platnost započala 1. listopadu 1993, oficiálně vzniká Evropská unie (EU).

Mezi tím došlo i k dokončení plánu na vytvoření jednotného trhu. Ten je zřízen 1. ledna 1993 a opírá se o známé pravidlo čtyř svobod (volného pohybu osob, zboží, služeb a peněz). V roce 1994 je pak jednotný trh rozšířen i na státy Evropského sdružení volného obchodu v rámci dohody o zřízení Evropského hospodářského prostoru.¹¹¹

Rok 1995 byl ve znamení dvou událostí. První bylo další rozšíření Evropské unie, tentokrát o Finsko, Švédsko a Rakousko. Krom toho od 26. března 1995 v 7 zemích (Belgie, Francie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko a Španělsko) začíná cestování bez nutnosti podstupovat hraniční kontroly. Vstoupila zde totiž v platnost Schengenská dohoda. Cestující se mohou v tomto tzv. Schengenském prostoru pohybovat bez pasových kontrol na hranicích.¹¹²

V říjnu roku 1997 je podepsána Amsterodamská smlouva. Tato dohoda v praxi navázala na to, co bylo již dosaženo podpisem Maastrichtské smlouvy v roce 1992. Stanoven byl plán reformy orgánů Evropské unie s cílem posílit postavení Evropy ve světě a zvýšit podporu zaměstnanosti a práv občanů. Platnosti nabyla smlouva 1. května 1999. Rok 1999 byl také zlomový zavedením eura jako jednotné společné měny pro obchodní a finanční transakce. Bankovky a mince byly zavedeny až v rámci pozdějšího vývoje. K prvním státům, ve kterých bylo zavedeno euro, patřily Španělsko, Finsko, Rakousko, Irsko, Portugalsko, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Itálie, Francie a Belgie.¹¹³

V roce 2001, přesněji 26. února dochází k podpisu smlouvy z Nice. Hlavním důvodem podpisu Niceské smlouvy byla nutnost reformovat uspořádání institucí Evropské unie, aby byly lépe připraveny na výzvy související

¹¹¹ Historie Evropské unie 1990–99: vytvoření Evropského hospodářského prostoru. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_cs

¹¹² History of the European Union 1990-99: 26 March 1995 – Border-free travel begins in 7 countries. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

¹¹³ History of the European Union 1990-99: 1 January 1999 – The euro is born. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en

s rozšířením EU o nové členské země. V souvislosti s podpisem smlouvy z Nice také narostly legislativní a kontrolní pravomoci Evropského parlamentu a zároveň se hlasování kvalifikovanou většinou v rámci Evropské rady rozšířilo na další oblasti. V platnost vstoupila tato smlouva 1. února roku 2003.¹¹⁴

V lednu roku 2002 dochází k zavedení eurobankovek a euromincí jako plnohodnotné zákonné měny ve dvanácti státech EU. Jejich ražba, tisk a distribuce znamenají poměrně náročný logistický úkol. Pokud jde o vzhled, tak na jedné straně mincí je vyobrazen národní symbol konkrétního státu, zatímco druhá strana je vždy stejná pro všechny země. Papírové bankovky jsou oproti tomu z obou stran pro všechny státy totožné.¹¹⁵

K důležitému milníku dochází 31. března roku 2003. Evropská unie totiž jakou součást své zahraniční a bezpečnostní politiky zahajuje mírové operace na Balkánském poloostrově. Nejprve dojde k zapojení jednotek EU na území dnešní Severní Makedonie, poté v Bosně a Hercegovině. V obou případech nahrazují ozbrojené síly Evropské unie jednotky NATO, které v oblasti působily již od ukončení konfliktu.¹¹⁶

K dalšímu masivnímu rozšíření počtu členských států EU došlo v roce 2004. Přistoupilo celkem 10 zemí a byly mezi nimi i Česká Republika a Slovensko. Dalšími novými členy byly Kypr, Malta, Estonsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Polsko a Slovinsko. Toto rozšíření mělo i určitý symbolický význam, jelikož došlo přijetím mnoha států bývalého východního bloku ke skutečnému „sjednocení Evropy“ do jednoho společenství.¹¹⁷

Rok 2007 byl v Evropské unii opět především ve znamení dvou událostí. Došlo k opětovnému rozšíření počtu členů, tentokrát pouze o dva (Rumunsko a Bulharsko). Počet členských států tedy nyní dosahoval 27. Krom tohoto

¹¹⁴ Historie Evropské unie 2000–09: 26. února 2001 – Niceská smlouva. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_cs

¹¹⁵ Historie Evropské unie 2000–09: 1. ledna 2002 – zavedení eurobankovek a euromincí ve 12 státech EU. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_cs

¹¹⁶ Historie Evropské unie 2000–09: 31. března 2003 – mírové operace na Balkáně. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_cs

¹¹⁷ Historie Evropské unie 2000–09: 1. května 2004 – 10 nových zemí. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_cs

rozšíření dochází v roce 2007 také k podpisu tzv. Lisabonské smlouvy, která si klade za cíl vytvoření demokratičtější, účinněji a transparentněji fungující EU, která bude schopna čelit globálním výzvám. Těmi jsou změna klimatu, bezpečnostní situace a trvale udržitelný rozvoj. Lisabonskou smlouvu nakonec i přes některé pochybnosti ratifikovaly všechny členské státy a 1. prosince roku 2009 tedy konečně vstoupila v platnost. Na státy EU začíná také v této době výrazněji dopadat celosvětová hospodářská krize, která započala v roce 2008. Členské státy díky tomu zvažují větší spolupráci v ekonomické oblasti.¹¹⁸

Od roku 2010 se Evropská unie vypořádává s celou řadou výzev. První bylo úspěšné zvládnutí následků ekonomické krize, následovaly teroristické útoky (Paříž, Brusel, Londýn, Berlín...) a s nimi spojené obavy. Nezanedbatelným problémem je i migrace způsobená konflikty po celém světě, díky kterým se ve státech Evropy pokouší získat azyl statisíce běženců. Celosvětovým problémem je pak globální oteplování a s ním spojené zvyšování hladiny oceánů, tání ledovců a podobně. Právě hlavní město Francie, Paříž, hostila v roce 2015 konferenci Organizace spojených národů, kde byly dohodnuty konkrétní kroky v boji proti globálnímu oteplování. Již předtím se však v roce 2013 k EU připojilo jako další členský stát Chorvatsko.¹¹⁹

Evropská unie však musela přijmout i fakt, že se poprvé v historii počet jejích členů může i zmenšit, a to dokonce vystoupením jednoho z dosavadních klíčových hráčů na evropském poli. K tomuto bezprecedentnímu kroku se na základě referenda z roku 2016 odhodlala Velká Británie. Ta po dlouhém procesu jednání o výstupní dohodě s EU nakonec její řady skutečně opustila 31. ledna 2020. Počet členských států je tak zpět na čísle 27, hned v následujících měsících roku 2020 však přišla daleko náročnější zkouška. Byla ji celosvětová pandemie viru COVID-19, která bolestně zasáhla i všechny evropské státy. Nejaktuálnější hrozbu však představuje ruská agrese na Ukrajině, která započala v únoru 2022 a způsobila mimo jiné také energetickou krizi. EU na tento akt agrese vůči suverénnímu státu reagovala

¹¹⁸ Historie Evropské unie 2000–09: 13. prosince 2007 – Lisabonská smlouva. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_cs

¹¹⁹ History of the European Union 2010–19: A challenging decade. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2010-19_en

vojenskou, finanční i humanitární podporou napadené Ukrajině a uvalením ekonomických sankcí vůči Ruské federaci.¹²⁰

4.2 Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie

Před podpisem Lisabonské smlouvy byla oblast označená jako „společná zahraniční a bezpečnostní politika (Common Foreign and Security Policy) upravena v Maastrichtské smlouvě o Evropské unii s tím, že při každém novelizování smlouvy o EU docházelo také ke změnám v této oblasti, označované také jako druhý pilíř Unie. Součástí společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU byla též Evropská bezpečnostní a obranná politika (European Security and Defence Policy). Jejím cílem bylo vytvořit v rámci Unie takové předpoklady, které umožní zvládnání celého spektra tzv. petersberských krizí (humanitární a záchranné úkoly, mírové mise, bojové operace za účelem prosazení míru a spolupráce v rámci boje proti terorismu). Petersberské úkoly byly přijaty společnou deklarací již v roce 1992 a od té doby bylo jejich znění několikrát zpřesněno.¹²¹

Cíle evropské bezpečnostní a obranné politiky byly později blíže definovány v rámci Evropské bezpečnostní strategie, ve které se pojednává i o vztazích EU se Severoatlantickou aliancí a OSN. V březnu roku 2003 pak byla uzavřena dohoda mezi Evropskou Unií a NATO (tzv. Mechanismus Berlín plus), díky které může EU provádět operace s využitím plánovacích kapacit a prostředků NATO. Unie tedy disponuje možností nasazení civilních nebo vojenských misí za svými hranicemi. Využíváno toho je především v rámci civilních misí, ve kterých hraje roli nasazení pracovníků policie za účelem podpory státních orgánů a institucí v procesu vnitřní stabilizace dotčené země a posilování právního státu (rule of law).¹²²

Za účelem zvládnání krizí za hranicemi EU byly ustaveny také výbory. Prvním z nich je Politický a bezpečnostní výbor (PSC – Political and Security committee), který se skládá ze zástupců členských států a v rámci své činnosti

¹²⁰ The history of the European Union 2020 to today: 31 January 2020 – United Kingdom leaves the EU. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2020-today_en

¹²¹ PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-611-8., str. 336.-337.

¹²² PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-611-8., str. 337.-338.

monitoruje mezinárodní situaci, předkládá Radě doporučení ohledně strategických přístupů a politických řešení, poskytuje poradenství Vojenskému výboru, Politicko-vojenské skupině a Výboru pro civilní aspekty řešení krizí a zajišťuje politickou kontrolu a strategické řízení při operacích k řešení krizí. Dalším orgánem, který se věnuje této problematice je Výbor pro civilní aspekty řešení krizí (CivCom – Committee for civilian aspects of crisis management). Jeho úkoly zahrnují přípravu plánovacích dokumentů pro nové mise, vypracování doporučení pro politický a bezpečnostní výbor a rozvoj strategií pro civilní řešení krizí.¹²³

Kromě toho byl zřízen také Vojenský výbor EU. Ten představuje nejvyšší vojenský orgán zřízený v rámci Rady a složen je z náčelníků generálních štábů členských zemí, které pravidelně zastupují jejich stálí vojenští zástupci. Tento výbor řídí veškeré vojenské činnosti v rámci EU, zejména plánování a provádění vojenských misí a operací spadajících pod společnou bezpečnostní a obrannou politiku a rozvoj vojenských schopností. Kromě toho také poskytuje vojenské poradenství Politickému a bezpečnostnímu výboru a předkládá doporučení týkající se vojenských záležitostí. Je ale třeba dodat, že EU nemá svou stálou armádu. Spoléhá se na jednotky, které ke konkrétnímu úkolu sestavují členské státy Unie.¹²⁴

Shrnutím lze popsat, že společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie se dnes zakládá na diplomacii a dodržování stanovených mezinárodních pravidel. Jejím cílem je řešit konflikty a dosáhnout porozumění mezi národy prostřednictvím mírového dialogu. Evropská unie udržuje korektní vztahy se světovými velmocemi, včetně regionálních uskupení a zemí, které se jako velmoci nově etablují. Cílem je zajistit, aby se tyto vztahy budovaly na společných zájmech a prospěchu. Důležitou součástí mezinárodního působení EU je také obchod, mezinárodní pomoc a rozvojová spolupráce. Mezi hlavní cíle zahraniční a bezpečnostní politiky EU patří zachování míru, upevňování mezinárodní bezpečnosti, posilování mezinárodní spolupráce, rozvoj

¹²³ Politický a bezpečnostní výbor. *Www.consilium.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>

¹²⁴ Vojenský výbor Evropské unie (EUMC). *Www.consilium.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/european-union-military-committee/>

a upevňování demokracie a zásad právního státu a prosazování lidských práv a základních svobod.¹²⁵

Nejdůležitějším rozhodovacím orgánem Evropské unie pro tuto oblast je Evropská rada, v níž se k jednání scházejí vedoucí představitelé členských států. Většina rozhodnutí v bezpečnostních otázkách a otázkách zahraniční politiky vyžaduje souhlas všech zemí Evropské unie.¹²⁶

4.3 Příklady konkrétních operací Evropské unie – Operace Sophia a Irini

Jako příklad konkrétních operací prováděných silami EU se autor rozhodl popsat dvě na sebe navazující operace, tedy operaci Sophia – celým jménem „European Union Naval Force Mediterranean“ (EU NAVFOR Med) a operaci Irini – celým jménem „European Union Naval Force Mediterranean Operation IRINI“ (EUNAVFOR Med Irini). První z nich, tedy operace Sophia započala v červnu roku 2015 jako reakce na migrační krizi a především na zvýšený počet incidentů plavidel v rámci středomořího moře. Právě přes moře totiž vedly frekventované migrační trasy, které využívaly organizované skupiny převaděčů migrantů a obchodníci s lidmi z oblasti jižní části centrálního Středomoří. Cílem operace bylo tyto skupiny rozbít a spolu s tím obnovit námořní bezpečnost v oblasti. Mezi další úkoly patřil výcvik libyjské pobřežní stráže a námořnictva a prosazování zbrojního embarga ze (strany OSN) v blízkosti pobřeží Libye. K dispozici pro tyto účely operace dostala jak lodě, tak i letadla.¹²⁷

První fáze operace se měla zaměřovat čistě na pozorování a odhalování tras, které jsou využívány převaděčskými gangy. Ve druhé fázi měla být vyhledána a následně identifikována podezřelá plavidla. Poslední část měla znamenat zabavení lodí pašerákům (ideálně ještě před naloděním migrantů) a jejich zatčení. V rámci operace probíhala i spolupráce formou sdílení informací o kriminálních činech, kdy účastníci mise spolupracovali se dvěma unijními agenturami – Europolem a Evropskou pohraniční a pobřežní stráží (Frontex).

¹²⁵ Zahraniční a bezpečnostní politika: Evropská zahraniční a bezpečnostní politika. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/foreign-and-security-policy_cs

¹²⁶ Zahraniční a bezpečnostní politika: Evropská zahraniční a bezpečnostní politika. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/foreign-and-security-policy_cs

¹²⁷ About us: Mission. *Www.operationsophia.eu* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.operationsophia.eu/about-us/>

Mandát operace byl ze strany Evropské rady několikrát prodloužen, její námořní část však v dubnu 2019 předčasně skončila díky neshodám a kritice operace ze stran jednotlivých států.¹²⁸

Operace Sophia se stala terčem kritiky mimo jiné za to, že samotná přítomnost plavidel států EU ve Středozezemním moři je v zásadě další motivací pro migranty, aby se na cestu do Evropy vydali. Migranti zachránění loděmi EU měli totiž svým známým posílat zprávy, ve kterých je podněcovali k podniknutí cesty. Stálo v nich, že lodě Evropské unie jsou jen pár kilometrů od břehů Afriky a budou díky nim mít cestu do Evropy podstatně snazší. Značné pochybnosti pak byly vyjádřeny i ohledně legitimacy unijního výcviku (podle některých pochybných) libyjských paramilitárních jednotek.¹²⁹

Jako naprosto zásadní pro chod operace se nakonec ukázal spor o to, kde mají lodě se zachráněnými běženci zakotvit. Značně nespokojená Itálie tehdy prostřednictvím Mattea Salviniho tvrdila, že migranti končí pouze v italských přístavech a požadovala, aby byli přerozdělováni i do dalších zemí EU. Situace došla až do bodu, kdy italská strana bránila unijním lodím zakotvit ve svých přístavech. Lodě plné běženců tak kvůli neochotě dohodnout se v rámci EU někdy musely zůstat mimo přístav dlouhé dny i týdny. I když nakonec došlo ke kompromisu a část států pustila lodě do svých přístavů, dlouhodobého řešení uspokojivého pro všechny strany nebylo dosaženo. Od zmíněného dubna 2019 až do oficiálního konce mise v březnu roku 2020 tak operace pokračovala již pouze v rámci její letecké části, která disponovala letadly a bezpilotními drony.¹³⁰

S koncem operace Sophia však neskončila přítomnost EU ve vodách Středozezemního moře jako taková. Bezprostředně po konci Operace Sophia (březen 2020) bylo rozhodnuto o misi nové, tentokrát s názvem „Iriní“, která

¹²⁸ About us: Mission. *Www.operationsophia.eu* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.operationsophia.eu/about-us/>

¹²⁹ PLEVÁK, Ondřej. Měla zatočit s pašeráky osob, po pěti letech ale končí. Co se (ne)podařilo operaci Sophia?. *Euractiv.cz* [online]. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/news/mela-zatocit-s-paseraky-osob-po-peti-letech-ale-konci-co-se-nepodarilo-operaci-sophia/>

¹³⁰ PLEVÁK, Ondřej. Měla zatočit s pašeráky osob, po pěti letech ale končí. Co se (ne)podařilo operaci Sophia?. *Euractiv.cz* [online]. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/news/mela-zatocit-s-paseraky-osob-po-peti-letech-ale-konci-co-se-nepodarilo-operaci-sophia/>

pokračuje až do současnosti. Mandát této nové operace již, oproti předešlé misi, nezahrnuje provádění záchranných operací na moři. Místo tohoto sporného bodu se operace soustředí pouze na dozor nad dodržováním embarga na dovoz zbraní do Libye. Za tímto účelem síly v rámci operace Irini využívají námořní, vzdušné i satelitní nástroje a kapacity zemí Evropské unie.¹³¹

I přes fakt, že EU záměrně ve snaze uklidnit spory zúžila mandát operace ve Středomoří, i nová mise čelí četným problémům. Politická situace v Libyi je totiž velmi nestabilní a v roky trvající občanské válce proti sobě bojují Evropou podporovaná oficiální vláda národní jednoty se sídlem v Tripolisu a jednotky generála Haftara, které usilují o svržení této vlády. Haftarova strana je podporována například Ruskem či Egyptem. Tripoliskou vládu spolu s většinou členských států EU podporuje rovněž Turecko, a to i dodávkami zbraní. Tyto kroky Turecka jsou však v přímém rozporu se zbrojním embargem OSN, které kontrolují právě unijní námořní síly v rámci operace Irini.¹³²

Dochází tedy k častým incidentům, při nichž by loď podezřelá z pašování zbraní měla být zkontrolována silami EU, pokud má však turecký doprovod nebo pluje přímo pod tureckou vlajkou, nedá často Ankara svolení k inspekci plavidla. Kromě toho je Turecko samozřejmě dlouhodobým kritikem této mise jako celku. Z pohledu EU je však nějaká forma její vojenské přítomnosti ve Středomoří důležitá, ať již z pohledu prevence možných ohnisek konfliktů v blízkosti jejich hranic nebo z pohledu mezinárodního renomé, ve kterém se Unie snaží vystupovat jako mocnost podporující dodržování světového řádu a mezinárodních pravidel.¹³³

¹³¹ ABOUT US: Mission. *Www.operationirini.eu* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.operationirini.eu/about-us/>

¹³² POSPÍŠIL, Petr. EUNAVFOR MED IRINI, nástupkyně středomořské mise Sophia. *Euroskop.cz* [online]. 2021 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/2021/04/28/eunavfor-med-irini-nastupkyne-stredomorske-mise-sophia/>

¹³³ POSPÍŠIL, Petr. EUNAVFOR MED IRINI, nástupkyně středomořské mise Sophia. *Euroskop.cz* [online]. 2021 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/2021/04/28/eunavfor-med-irini-nastupkyne-stredomorske-mise-sophia/>

5 Úloha Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)

5.1 Význam OBSE

Úloha Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (zkráceně OBSE) spočívá v tom, že spojuje dohromady 57 států z Evropy, Asie a Severní Ameriky a poskytuje jim možnost dialogu a vzájemné kooperace. Ta se týká širokého spektra oblastí. Především se jedná o bezpečnost, ale i otázky kvality života jednotlivců i skupin, řešení enviromentálních problémů a podpory demokratických institucí a hodnot. Primárním sídlem OBSE je rakouská Vídeň, kanceláře jednotlivých částí OBSE se nacházejí také v Kodani, Ženevě, Haagu, Praze a Varšavě. Tato organizace se za pomoci překonávání překážek mezi státy snaží o jejich další sblížení, čímž přispívá k prevenci možných budoucích konfliktů.¹³⁴

Stejně tak se věnuje i krizovému managementu ve vypjatých mezinárodních situacích a narovnávání vztahů mezi státy, kde konflikty již proběhly. Dlouhodobým cílem organizace je zajistit mír, stabilitu a demokracii pro více než miliardu lidí žijících ve státech, které toto společenství sdružuje. K dosažení tohoto mnohdy nelehkého cíle se organizace snaží využít nejen politického dialogu a debaty o sdílených hodnotách, ale i konkrétních kroků z praxe.¹³⁵

Jednotlivé aktivity organizace mají poměrně dosti široký záběr - jedná se o komplexní prevenci a řešení konfliktů, vojenskou spolupráci a s ní související kontrolu vyzbrojování, boj proti terorismu i jeho financování, policejní činnost, činnost v oblasti kybernetické bezpečnosti, ekonomickou spolupráci včetně boje proti korupci a praní špinavých peněz, ochranu životního prostředí zahrnující boj proti přírodním katastrofám a jejich následkům, nakládání s přírodními zdroji ale i správu státních hranic.¹³⁶

¹³⁴ Činnost a oblasti působnosti OBSE. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/cinnost_a_oblasti_p_usobnosti_obse/index.html

¹³⁵ Činnost a oblasti působnosti OBSE. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/cinnost_a_oblasti_p_usobnosti_obse/index.html

¹³⁶ What we do. *Www.osce.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/what-we-do>

Velmi podstatná je již od počátků činnosti organizace i ochrana lidských práv včetně základních svobod. Konkrétně jde například o svobodu vyjadřování, svobodu médií včetně garance bezpečnosti novinářů a podobně. Organizace se angažuje také v potírání obchodu s lidmi, podpoře vzdělávání, zajišťování genderové rovnosti, práv menšin, a vzájemné tolerance a nediskriminace. Dalším prvkem činnosti OBSE jsou volby a jejich nestranné dozorování, podpora takzvané „good governance“, tedy dobré správy věcí veřejných, právního státu a dalších pilířů fungujícího demokratického státního zřízení.¹³⁷

Předchůdkyně této organizace byla Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, což byl soubor jednání a mezinárodních smluv, který vyvrcholil v roce 1975 podepsáním Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, také známého jako Helsinské dohody. Na této konferenci se sešli zástupci jak států východního bloku vedeného Sovětským svazem, tak státy sdružené do NATO pod vedením Spojených států amerických. Byly zde znovu stvrzeny hranice ustanovené po konci druhé světové války a obě strany se zde zavázaly dodržovat základní lidská práva a svobody.¹³⁸

Po této konferenci se lídři zúčastněných zemí scházeli každé dva až tři roky v dalších z členských zemí. V roce 1990 po pádu komunistických režimů ve východní Evropě a počátku sjednocení Německa byla na listopad svolána další velká konference do Paříže, která měla formálně ukončit soupeření mezi oběma dlouhodobě zneprátelenými bloky. Na tomto summitu bylo nakonec také dohodnuto ustavení stálých orgánů v rámci této organizace, což výrazně přispělo k vzrůstu jejího celkového významu. V dalších letech postupně ke stávajícím 34 členům přistoupily Pobaltské státy, Rusko zaujalo v organizaci místo po Sovětském svazu. V roce 1992 pak následovaly další bývalé sovětské republiky.¹³⁹

V roce 1994 bylo kvůli částečné změně charakteru organizace a jejímu rostoucímu významu rozhodnuto o úpravě názvu na současný, tedy „Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě“. Od té doby disponuje

¹³⁷ What we do. *Www.osce.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/what-we-do>

¹³⁸ History. *Www.oscepa.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.oscepa.org/en/about-osce-pa/history>

¹³⁹ History. *Www.oscepa.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.oscepa.org/en/about-osce-pa/history>

OBSE sekretariátem, Stálou radou, Parlamentním shromážděním, Centrem pro předcházení konfliktům a Úřadem pro svobodné volby (později se přejmenoval na Úřad pro demokratické instituce a lidská práva). Dále byl ustanoven také první generální tajemník organizace, německý diplomat Wilhelm Höynck.¹⁴⁰

5.2 Orgány OBSE

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě má několik orgánů, jejichž úkolem je zabývat se otázkami, které jsou ve společném zájmu všech účastnických států. Kromě toho následně i přijímají rozhodnutí, jenž jsou politicky závazná. Jelikož mají v OBSE všechny členské státy stejné (rovné) postavení, jsou všechny závazná rozhodnutí přijímána konsenzem.¹⁴¹

Prvním z orgánů OBSE je **summit**. Jedná se o pravidelné setkání nejvyšších představitelů zúčastněných zemí (hlavy státu, předsedové vlády). Přijímána jsou zde ty nejdůležitější rozhodnutí na nejvyšší politické úrovni, rozhoduje se o základních principech a dlouhodobých cílech a směřování organizace. Summity se konají v nepravidelných časových intervalech a od roku 1975 jich proběhlo celkem 7 (první v Helsinkách 1975, poslední v Astaně v roce 2010).¹⁴²

Rada ministrů je v hierarchii orgánů OBSE na druhém místě, pokud jde o rozhodovací orgány. Členské státy zde jsou zastoupeny svými ministry zahraničních věcí. Ke schůzce rady ministrů dochází pravidelně jednou za rok (na konci kalendářního roku). V letech, ve kterých se konají summity se obvykle rada ministrů neschází. Rada jako orgán projednává aktuální otázky, kterým organizace čelí jako celek, rozebírá a vyhodnocuje aktivity organizace a přijímá potřebná rozhodnutí či deklarace.¹⁴³

¹⁴⁰ Historie. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/historie/index.html

¹⁴¹ Decision-making Bodies. *www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/decision_making_bodies/index.html

¹⁴² Decision-making Bodies. *www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/decision_making_bodies/index.html

¹⁴³ Decision-making Bodies. *www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/decision_making_bodies/index.html

Vysoká rada (Senior council) fungovala převážně jako orgán pro přípravu a realizaci rozhodnutí rady ministrů. Mezi roky 1997 a 2006 však její význam postupně klesal a její pravomoci a úkoly postupně přebírala tzv. Stálá rada. Tento proces nakonec vedl až ke konečnému zrušení Vysoké rady.¹⁴⁴

Stálá rada (Permanent council) je konzultační, politický a rozhodovací orgán OBSE na úrovni stálých představitelů zúčastněných států (velvyslanců). Ke schůzce stálé rady dochází pravidelně jednou týdně (v případě potřeby i vícekrát) v prostorách kongresového centra paláce Hofburg ve Vídni.¹⁴⁵

Fórum pro bezpečnostní spolupráci je podobně jako Stálá rada konzultační a rozhodovací orgán, kde má každá členská země svého stálého zástupce. Jeho činnost je zaměřena především na jednání o kontrole vyzbrojování, budování vzájemné důvěry, vojenské a bezpečnostní spolupráci mezi členskými státy a implementaci odsouhlasených opatření. Schůzky probíhají jednou do týdne ve vídeňském Hofburgu.¹⁴⁶

Kromě těchto orgánů spadají pod OBSE i její tzv. autonomní instituce, které se specializují každá na svojí agendu. První z nich je **Úřad pro demokratické instituce a lidská práva**, který od roku 1992 představuje hlavní instituci OBSE pro lidská práva. Jeho sídlem je polská Varšava a mezi jeho hlavní úkoly se řadí podpora procesu demokratických voleb prostřednictvím nestranných pozorovatelských misí a s ní související technická podpora. Zajišťuje nebo se alespoň prostřednictvím různých projektů podílí na budování demokratických institucí, občanské společnosti a funkčního právního státu. Dohlíží také na dodržování lidských práv a svobod a s nimi souvisejících dohod, ke kterým se v této oblasti zavázaly členské státy Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Decision-making Bodies. *www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/decision_making_bodies/index.html

¹⁴⁵ Decision-making Bodies. *www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/decision_making_bodies/index.html

¹⁴⁶ Decision-making Bodies. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/decision_making_bodies/index.html

¹⁴⁷ Autonomous Institutions. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/autonomous_institutions/index.html

Další autonomní instituci OBSE představuje **Vysoký komisař pro národnostní menšiny**. Jeho úkolem je včas identifikovat možné vznikající etnické napětí v rámci států OBSE, které by mohlo ohrozit mír, stabilitu nebo přátelské vztahy mezi členskými státy. Svou práci vykonává nezávisle na všech zainteresovaných stranách a angažuje se již v preventivních jednáních na počátku napětí. Jeho snahou je podporovat vzájemný dialog zneprátelených stran, posilovat důvěru a podílet se na navázání spolupráce.¹⁴⁸

Představitel pro svobodu médií napomáhá členským státům OBSE s ochranou a podporou nezávislých, svobodných a pluralitních médií, které představují jeden ze základních pilířů existence demokracie. Úřad představitele pro svobodu médií sídlí v rakouské Vídni a jeho činnost spočívá ve sledování vývoje v mediálním prostředí ve všech zúčastněných státech a zasazování se o dodržování dohod, ke kterým se členské státy Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě v této oblasti zavázaly.¹⁴⁹

5.3 Příklad z praxe fungování OBSE – pozorovatelská mise na Ukrajině

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě v rámci své činnosti organizuje i pozorovatelské mise, které jsou vysílány do míst, kde hrozí vypuknutí konfliktu nebo zde konflikt již probíhá. V minulosti byly tyto mise vyslány například do Kosova, států bývalé Jugoslávie, Gruzie, Čečenska a podobně. Jedna z těchto misí byla vyslána na základě rozhodnutí Stálé rady OBSE ze dne 21. března 2014 i na Ukrajinu, aby zde monitorovala v té době ještě lokální konflikt ve východní části země. Ten se rozhořel v Doněcké a Luhanské oblasti, kde proruští separatisté, kteří nesouhlasili s událostmi, které proběhly v rámci tzv. Euromajdanu (série demonstrací za prozápadnější směřování Ukrajiny a následné svržení proruského prezidenta Viktora Janukovyče) bojovali s vládními silami a toužili se po vzoru dříve anektovaného Krymského poloostrova stát součástí Ruské federace, nebo dokonce vytvořit

¹⁴⁸ Autonomous Institutions. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/autonomous_institutions/index.html

¹⁴⁹ Autonomous Institutions. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/autonomous_institutions/index.html

vlastní stát formálně nezávislý na Rusku i Ukrajině (stále však s jasnými vazbami na Rusko).¹⁵⁰

Cílem mise bylo získat přesné informace o bezpečnostní situaci v regionu a zaznamenat případné incidenty, které jsou v přímém rozporu s hodnotami a zásadami OBSE (porušování základních lidských práv a svobod, práv národnostních menšin apod.). Mise se měla pokusit navázat kontakt s místním obyvatelstvem, zástupci různých etnických menšin ale i regionálními a celostátními úřady (vládou). Díky tomu měla být schopna zprostředkovávat dialog mezi nepřátelými skupinami, který by pomohl snížit napětí a normalizovat situaci v oblasti. Svou činnost měla provádět transparentně, nestranně a v koordinaci s dalšími mezinárodními organizacemi (například OSN), jejichž společným cílem bylo udržení míru, stability a bezpečí v regionu. Účastníci mise byli mimo to pověřeni ohlásit případy, kdy by jim bylo kýmkoliv bráněno v plnění úkolů v rámci pozorovatelské činnosti.¹⁵¹

V první fázi měla mise asi jen okolo 100 pozorovatelů z řad OBSE, se zvyšováním intenzity konfliktu a zejména po uzavření prvních dohod o klidu zbraní (Minský protokol) se počet pozorovatelů zvýšil až na 1000. Jejich úkolem bylo dozorovat právě dodržování ujednaného klidu zbraní, který byl takřka neustále porušován z obou stran. Pozorovatelé z řad OBSE byli vybaveni nejmodernějšími technologiemi (statické kamery, drony apod.) a pravidelně zveřejňovali aktuální videa dokumentující situaci na východě Ukrajiny.¹⁵²

V roce 2017 došlo k incidentu, kdy auto s příslušníky OBSE, kteří se účastnili této pozorovatelské mise najelo na minu. Jeden účastník mise zemřel a dva byli těžce zraněni. Od této události bylo nařízeno, aby další monitorování situace probíhalo již pouze ze zpevněných (asfaltových, betonových) cest, což značně omezilo jeho rozsah a kvalitu.¹⁵³

¹⁵⁰ DECISION No. 1117 DEPLOYMENT OF AN OSCE SPECIAL MONITORING MISSION TO UKRAINE. *Www.osce.org* [online]. 2014 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/6/116747.pdf>

¹⁵¹ DECISION No. 1117 DEPLOYMENT OF AN OSCE SPECIAL MONITORING MISSION TO UKRAINE. *Www.osce.org* [online]. 2014 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/6/116747.pdf>

¹⁵² OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (closed). *Www.osce.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine-closed>

¹⁵³ OSCE SMM car damaged in anti-tank mine blast in Donbas, casualties reported. *Www.unian.info* [online]. 2017 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z:

Velké změny v rámci mise OBSE pak započaly již 13. února 2022, kdy několik členských států vydalo pokyn svým pozorovatelům, aby se začali stahovat z oblasti bojů (východní Ukrajiny, kde byla část území kontrolována proruskými separatisty) do klidnějších oblastí plně pod kontrolou ukrajinské vlády. Spojené státy americké dokonce na základě zpravodajských informací o možné ruské agresi vůči Ukrajině stáhly své pozorovatele ze země úplně. I přes tento fakt bylo vydáno stanovisko, že mise bude dál pokračovat. To se změnilo okamžitě po tom, co skutečně došlo k ruskému útoku na celé ukrajinské území, tedy 24. února 2022. Generální tajemník OBSE, v té době německá politička Helga Schmid oznámila dočasné stažení účastníků pozorovatelské mise z Ukrajiny do doby, než situace znovu dovolí jejich návrat.¹⁵⁴

V březnu roku 2022 bylo pak oznámeno, že pozorovatelské mise OBSE na Ukrajině nebude již nadále probíhat, jelikož ruská strana nesouhlasila s jejím pokračováním. Představitelé OBSE však nadále pokračují v hledání možností, jak být v nějaké formě nápomocni v hledání řešení konfliktu, navazování dialogu mezi oběma zneprátelenými stranami a snaží se tak přispět k nastolení míru v oblasti.¹⁵⁵

<https://www.unian.info/war/1889801-osce-smm-car-damaged-in-anti-tank-mine-blast-in-donbas-casualties-reported.html>

¹⁵⁴ Statement of the Secretary General on the temporary evacuation of OSCE staff from Ukraine. *Www.osce.org* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/secretary-general/512953>

¹⁵⁵ Chairman-in-Office and Secretary General expressed regret that no consensus reached on extension of mandate of Special Monitoring Mission to Ukraine. *Www.osce.org* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/chairmanship/514958>

6 Diskuze - Scénáře možného budoucího vývoje

6.1 Potenciální účast NATO v rámci konfliktu na Ukrajině

Dne 24. února 2022 došlo k vojenské agresí ze strany Ruské federace, když se v rámci mohutného útoku pokusila obsadit území sousední Ukrajiny. Samotnému napadení Ukrajiny předcházela od roku 2014 dlouhá lokální konflikt, ve kterém se střetávali prorusí separatisté (převážně z Doněcké a Luhanské oblasti), kteří nesouhlasili s událostmi, jenž proběhly v rámci tzv. Euromajdanu (série demonstrací za prozápadnější politiku Ukrajiny a pozdější svržení proruského prezidenta Viktora Janukovyče) s vládními silami Ukrajiny. Separatisté se toužili po vzoru anektovaného Krymského poloostrova stát součástí Ruska, nebo vytvořit vlastní stát, který by byl formálně nezávislý na Rusku i Ukrajině (stále však se zřetelnými vazbami na Ruskou federaci).¹⁵⁶

Ruská federace obhajuje dlouhodobě svoji „speciální vojenskou operaci“ na území Ukrajiny právě útlakem místní ruské menšiny. Mimo to Rusko obviňuje vládu v Kyjevě z toho, že je neonacistická. Podporován je ruský režim v čele s Vladimírem Putinem jen hrstkou států (nejvýznamnějším z nich je nejspíš sousední Bělorusko s tamním prezidentem a přítelem Putina Lukašenkem). Nejasný a dalo by se říci zdrženlivý postoj ke konfliktu dosud vyjadřuje Čína. Drtivá většina světa agresí na Ukrajině naopak jednoznačně odsoudila. Spojené státy americké i státy Evropské unie na ruský režim a jeho vrcholné představitele uvalily ekonomické sankce. Naopak Ukrajinu v čele s prezidentem Volodymyrem Zelenskym se rozhodlo mnoho států světa podpořit, ať už vojensky, finančně či za pomoci humanitárních dodávek do napadené země.¹⁵⁷

Právě dodávky vojenského materiálu (zbraní, střeliva a jiné bojové techniky) jsou od počátku trnem v oku Ruské federace. Ta prohlašuje, že v konfliktu na Ukrajině se prostřednictvím těchto dodávek zapojují i státy Severoatlantické aliance a že NATO tedy již nyní prakticky vede válku proti

¹⁵⁶ East Ukraine separatists seek union with Russia: A Ukrainian separatist leader is calling on Russia to "absorb" the eastern region of Donetsk after Sunday's referendum on self-rule. *Www.bbc.com* [online]. 2014 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-27369980>

¹⁵⁷ LI, David K., Jonathan ALLEN a Corky SIEMASZKO. Putin using false 'Nazi' narrative to justify Russia's attack on Ukraine, experts say. *Www.nbcnews.com* [online]. 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/news/world/putin-claims-denazification-justify-russias-attack-ukraine-experts-say-rcna17537>

Rusku. Kromě toho dává Rusko jasně najevo, že při výraznějším zapojení NATO do války neváhá použít veškerých dostupných prostředků, které zahrnují i jaderné zbraně.¹⁵⁸

Jaká je tedy pravděpodobnost většího zapojení Severoatlantické aliance do války na Ukrajině ? Zatím se státy v rámci NATO skutečně omezily pouze na dodávky zbraní, a to ještě selektivně na ty, které slouží spíše k obraně nebo jsou použitelné jen na krátké, maximálně střední vzdálenosti. Mimo tyto dodávky probíhá také výcvik ukrajinských ozbrojených sil, jejichž příslušníci musí být odborníky z řad členských států NATO „přeškoleni“, aby zvládali obsluhovat a využívat moderní zbraňové systémy dodávané ze západních států. NATO tedy v současnosti dále stojí v pozadí a snaží se najít rovnováhu mezi dostatečnou podporou Ukrajiny, která si ji jistě při obraně svého území proti ruské agresi bezpochyby zaslouží a zbytečnou provokací ruské strany a dalším rozdmýcháváním konfliktu dodáváním sofistikovaných zbraňových systémů na ukrajinské bojiště.¹⁵⁹

Faktorem ale nejsou jen ruské výhrůžky jadernými zbraněmi vůči státům NATO v případě zapojení do konfliktu, ale i vlastní veřejné mínění a s ním související politická vůle ve státech Evropy (a NATO) k další podpoře Ukrajiny a potenciální přímé vojenské konfrontaci s Ruskou federací. Toto veřejné mínění totiž zdaleka není ve většině zemí Evropy jednostranné a obecně se dá říct, že nálady ve společnosti jsou různé. Kromě stálé široké skupiny zastánců podpory Ukrajiny se totiž projevují již i kritici tohoto postupu. Jejich argumenty bývají podloženy jak ideologicky (sympatizanti s ruským režimem / odpůrci ukrajinského režimu) tak i ekonomickými aspekty podpory Ukrajiny a protiruských sankcí (energetická krize, snižování životní úrovně apod).¹⁶⁰

¹⁵⁸ MAYNES, Charles. Russia sharpens warnings as the U.S. and Europe send more weapons to Ukraine. *Www.npr.org* [online]. 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.npr.org/2022/04/29/1095458518/russia-ukraine-us-military-aid>

¹⁵⁹ Ukrajinští vojáci budou cvičit v ČR. Návrh schválila vláda i obě komory Parlamentu. *Mocr.army.cz* [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ukrajinsti-vojaci-budou-cvicit-v-cr--navrh-schvalila-vlada-i-obe-komory-parlamentu-240795/>

¹⁶⁰ BOYON, Nicolas. One year in, global public opinion about the war in Ukraine has remained remarkably stable. *Www.ipsos.com* [online]. 2023 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/en/war-in-ukraine-january-2023>

S větším zapojením NATO do konfliktu by navíc velmi pravděpodobně nesouhlasili ani mnozí zastánci podpory Ukrajiny. Pokud jde o přímou vojenskou konfrontaci NATO a Ruské federace, tak autor zastává názor, že bez přímého útoku ze strany Ruska na některý z členských států NATO (a s tím související aktivací článku 5 Severoatlantické smlouvy) by pro tento krok nebyla (z pochopitelných důvodů) ani podpora ze strany občanů, ani politických reprezentací členských států. Kvůli Ukrajině by se NATO (zjednodušeným pohledem) nemělo dostat do přímé konfrontace s Ruskem.

Z pohledu autora spočívá v současné situaci role NATO v tom, aby se na jedné straně nenechalo zastrašit a dalo společně s dalšími světovými státy a mezinárodními organizacemi jasně najevo, že bude nadále Ukrajinu podporovat všemi možnými způsoby (včetně dodávek zbraní a vojenské techniky), ale zároveň konflikt nevyostřovalo svým neuváženým zapojením do boje bez přímé hrozby pro některý z členských států. Je totiž třeba v dalším vývoji počítat i se značnou nepředvídatelností chování ruského režimu a Vladimíra Putina samotného. Ten by mohl i při konvenčním útoku sil NATO na ruské jednotky na Ukrajině zahájit plnohodnotný konflikt i s použitím jaderných zbraní, což by nejspíš vedlo ke 3. světové válce. Role mezinárodních organizací (OSN, OBSE, EU apod.) by měla být kromě podpory Ukrajiny a uvalení sankcí na Rusko také v tom, že budou připraveny stát se určitým prostředníkem v rámci budoucích vyjednávání o míru.

Závěr

V první kapitole diplomové práce se autor věnoval historickým aspektům vzniku OSN a její roli v kontextu řešení dnešních konfliktů. Popsány byly důvody vzniku i dlouhodobé cíle této organizace až po její současné fungování a řídicí orgány. V rámci druhé kapitoly se již autor zaměřil na hlavní téma práce, tedy mírové operace OSN. Nejprve byla přiblížena činnost Odboru pro mírové operace fungujícího pod hlavičkou Organizace spojených národů, následně byly popsány jednotlivé generace mírových operací včetně rozdílů, které mezi nimi lze najít. Uveden byl pak i konkrétní příklad mírové operace OSN, a to nešťastná role mise UNAMIR v rámci genocidy v africké Rwandě.

V následujících kapitolách se práce věnuje dalším mezinárodním organizacím, které se podílejí na mírových operacích. Ve třetí kapitole to byla konkrétně Severoatlantická aliance (NATO), přičemž byla zmíněna jeho stručná historie a to i v kontextu provádění vlastních mírových operací. Dále byly v rámci této kapitoly vyjmenovány nejdůležitější orgány NATO a obecné principy fungování této aliance. Stejně jako u OSN byla uvedena jedna konkrétní operace, kterou NATO provedlo. Jednalo se o značně kontroverzní zásah NATO ve válce v bývalé Jugoslávii spojený mimo jiné s bombardováním civilních cílů. Autor se na tuto operaci pokusil nabídnout různé pohledy, mezi nimi i ty kritické.

Čtvrtá kapitola je věnována Evropské unii a jejímu vztahu k mírovým operacím. Úvod této části práce obstarala stručná historie EU, ve které autor rozebral její začátky, důležité milníky, rozšiřování o nové státy ale i náročné výzvy, kterým musela čelit v posledních letech a které ji jistě čekají i do budoucna. Práce se dotkla i společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU a jejím hlavním úkolům. Konkrétní účast Evropské unie na mírových operacích je popsána v rámci rozboru operací Sophia a Irini, jejichž cílem byl boj proti gangům převaděčů migrantů a zajištění dodržování embarga OSN na dovoz zbraní do Libye.

V další části práce se autor zaměřil na Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Krátce je uvedena její historie, priority, orgány a fungování. Jako příklad mise OBSE je uvedena zatím přerušovaná mise

OBSE na Ukrajině, která probíhala od roku 2014 až do loňského roku, kdy její další pokračování vetovala Ruská federace.

Poslední kapitola je věnována úvaze o dalším možném směřování mírových operací. Konkrétně se autor rozhodl rozebrat potenciální účast NATO ve válce na Ukrajině. Stručně popsán je průběh konfliktu i dosavadní postoje Severoatlantické aliance, zmíněn je názor autora na možné zapojení vojsk NATO do bojů na ukrajinské půdě.

Hlavní cíl práce, tedy popsat mírové operace mezinárodního společenství a roli OSN obecně, byl dle názoru autora splněn. Kromě toho autor splnil i dílčí cíle, kterými bylo přiblížit činnost dalších mezinárodních organizací (EU, OBSE, NATO) v rámci mírových operací. Uvedeny byly i příklady, tedy konkrétní mírové operace (genocida ve Rwandě a mise OSN, operace NATO v Jugoslávii, operace Sophia a Irini Evropské unie a pozorovatelská mise OBSE na Ukrajině). K sepsání práce byly využity aktuální a relevantní zdroje, a to jak knižní tak internetové. Využita byla i řada cizojazyčných zdrojů. Práci by bylo do budoucna vhodné aktualizovat a rozšířit, například s ohledem na výsledek konfliktu na Ukrajině.

Seznam použitých zkratk

OSN – Organizace spojených národů

UNAMIR - United Nations Assistance Mission for Rwanda (mise OSN ve Rwandě)

NATO – Severoatlantická aliance

EU – Evropská unie

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSCE - Organization for Security and Cooperation in Europe (OBSE)

DPO - Department of peace operations (Odbor pro mírové operace)

DPKO - Department of peacekeeping operations (předchůdce DPO)

OSA – Osa Berlín – Řím – Tokio (vojensko-politické uskupení za 2. světové války)

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik (Sovětský svaz)

USA – Spojené státy americké

tzv. – takzvaný

atd. – a tak dále

apod. – a podobně

ECOSOC - Ekonomická a sociální rada Organizace spojených národů

INTERFET - International Forces East Timor (mezinárodní operace ve Východním Timoru)

RPF – Rwandan Patriotic Front

IFOR - Implementation force (jednotky nato v Bosně a Hercegovině)

SFOR - Stabilisation force (jednotky nato v Bosně a Hercegovině)

UÇK - Kosovská osvobozenecká armáda

KFOR - Kosovo force (jednotky NATO v Kosovu)

ESUO - Evropského společenství uhlí a oceli

EHS - Evropské hospodářské společenství

Euratom - Evropské společenství pro atomovou energii

PSC – Political and Security committee (orgán Evropské unie)

CivCom – Committee for civilian aspects of crisis management (orgán EU)

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

1. PIKNA, Bohumil. Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-611-8.
2. BALABÁN, Miloš, Jan DUCHEK a Libor STEJSKAL. *Kapitoly o bezpečnosti*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1440-3.
3. BELLAMY Alex J., WILLIAMS Paul D. Griffin Stuart, *Understanding Peacekeeping*. Polity, 2010. ISBN 9780745641867.
4. MASTNÝ, Václav, Cyril SVOBODA a Jiří VÍŠEK a kol. Aktuální výzvy ve světle globálního bezpečnostního prostředí. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. str. 170. ISBN 978-80-7251-479-3.
5. DANICS, Štefan a Štěpán STRNAD. *Aspekty bezpečnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2016. 136 s. ISBN 978-80-7251-455-7.
6. BÍLKOVÁ, Veronika, ed. *Mezinárodní humanitární právo – vznik, vývoj a nové výzvy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-87975-35-0.
7. BOULDEN, Jane. *Responding to Conflict in Africa: The United Nations and regional organizations*. Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 9781137271990.
8. BUREŠ, Oldřich. *Operace na udržení míru OSN*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1810-0.
9. ONDŘEJ, J., ŠTURMA, P., BÍLKOVÁ, V. a Dalibor JÍLEK a kol. *Mezinárodní humanitární právo*. Praha: C. H. Beck, 2010. 559 s. ISBN 978-80-7400-185-7.
10. BÍLKOVÁ, Veronika a Marek JUKL, ed. *Mezinárodní humanitární právo: odpovědi na vaše otázky*. Praha: Český červený kříž, c2009. 40 s. ISBN 978-80-87036-37-2.

Internetové zdroje

1. The League of Nations. *Www.ungeneva.org* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.ungeneva.org/en/library-archives/league-of-nations>
2. History of the United Nations. *www.un.org/en/: Milestones in UN History* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un>
3. FOMERAND, Jacques, Karen MINGST a Cecelia LYNCH. United Nations: History and development. *www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/United-Nations>
4. The San Francisco Conference. *Www.un.org/en/* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un/san-francisco-conference>
5. Cíle udržitelného rozvoje. *Osn.cz* [online]. [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/cile-udrzitelneho-rozvoje-sdgs/>
6. General Assembly of the United Nations: Workings of the General Assembly. *www.un.org/en/ga/* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/ga/>
7. United nations security council. *Www.un.org* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/securitycouncil/>
8. MINGST, Karen. Principal organs: Security Council. *www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/United-Nations/Principal-organs>
9. MCCLEAN, Emma a Aidan HEHIR. Ukraine: UN takes a step towards addressing 'veto problem' which stopped it condemning Russia. *www.theconversation.com* [online]. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://theconversation.com/ukraine-un-takes-a-step-towards-addressing-veto-problem-which-stopped-it-condemning-russia-181979>
10. Rada bezpečnosti OSN (UN Security Council). *www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/uvod_do_osn/rada_bezpecnosti_osn_un_security_council.html

11. Economic and Social Council. *www.un.org/en/* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/model-united-nations/economic-and-social-council>
12. LEVY, Michael. Trusteeship Council. *www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Trusteeship-Council>
13. Secretariat. *www.un.org/en/* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/secretariat>
14. International Court of Justice. *www.un.org/en/* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/model-united-nations/international-court-justice>
15. Department of peace operations. *Peacekeeping.un.org* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations>
16. KENKEL, Kai Michale. Five generations of peace operations: from the “thin blue line” to “painting a country blue”. *Www.scielo.br* [online]. 2013 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.scielo.br/j/rbpi/a/mTGNK7hRXJBmJvmQmdQCZrh/?format=pdf>
17. Peacekeeping to peacebuilding: “Generations” of peace operations. *Lawexplores.com* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://lawexplores.com/peacekeeping-to-peacebuilding/>
18. Rwanda genocide: 100 days of slaughter: How did the genocide start?. *Www.bbc.com* [online]. 2019, 4.4. 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-26875506>
19. Rwanda: How the genocide happened. *Www.bbc.com* [online]. 2011, 17.5. 2011 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13431486>
20. WILLARD, Emily. Rwanda: The Failure of the Arusha Peace Accords: International Community's Lack of Support for Military

- Demobilization and Rwandans' Inability to Implement Accords Led to Genocide in 1994. *Nsarchive2.gwu.edu* [online]. National Security Archive, 2014, 21.5. 2014 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB469/>
21. BURNET, Jennie. Uwilingiyimana, Agathe. *Oxfordre.com* [online]. 2019 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://oxfordre.com/africanhistory/display/10.1093/acrefore/9780190277734.001.0001/acrefore-9780190277734-e-487;jsessionid=715F326B99E219BC9AB9EE1194017D69>
22. BIZIMANA, Jean-Damascène. April 9th 1994: The day french operation Amaryllis abandoned Tutsi in the hands of the killers. *Www.rba.co.rw* [online]. 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.rba.co.rw/post/April-9th-1994-the-Day-french-operation-Amaryllis-abandoned-Tutsi-in-the-hands-of-the-killers>
23. Operation LANCE (UNAMIR). *Www.canada.ca* [online]. 2020 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/military-history/history-heritage/past-operations/africa/lance-unamir.html>
24. Timeline: How Rwanda's genocide unfolded. *Www.aljazeera.com* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2014/4/14/timeline-how-rwandas-genocide-unfolded>
25. SWIFT, John. Battle of Mogadishu (Somalia 1993). *Www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Battle-of-Mogadishu>
26. Resolution 918 (1994) / adopted by the Security Council at its 3377th meeting, on 17 May 1994. *Digitallibrary.un.org* [online]. 1994 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/197563>
27. CONROY, Ross. Assessment of Opération Turquoise: The Paradoxical French-led Humanitarian Military Intervention During the 1994 Genocide in Rwanda. *Www.realcleardefense.com* [online]. 2018 [cit. 2023-02-

- 21]. Dostupné z: https://www.realcleardefense.com/articles/2018/05/14/assessment_of_opration_turquoise_113440.html
28. Resolution 929 (1994) / adopted by the Security Council at its 3392nd meeting, on 22 June 1994. *Digitallibrary.un.org* [online]. 1994 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/197582>
29. France accused on Rwanda killings. *News.bbc.co.uk* [online]. 2006 [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/6079428.stm>
30. United Nations International Residual Mechanism for Criminal Tribunals: Legacy website of the International Criminal Tribunal for Rwanda. *Unict.irmct.org/en* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://unict.irmct.org/en/cases/key-figures-cases>
31. The North Atlantic Treaty. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm
32. O Severoatlantické alianci. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/nato/o_severoatlanticke_alianci.html
33. HAGLUND, David G. North Atlantic Treaty Organization. *Www.britannica.com: Historical background* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/North-Atlantic-Treaty-Organization>
34. 'The Brussels Treaty': Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17072.htm
35. Founding treaty: Political context of the Alliance's birth. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67656.htm

36. North Atlantic Treaty Organization (NATO), 1949. *History.state.gov* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/nato>
37. North Atlantic Council. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49763.htm
38. Nuclear Planning Group (NPG). *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50069.htm
39. Military Committee. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49633.htm
40. NATO Secretary General. *Www.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50094.htm
41. Operations and missions: past and present: From 1949 to the early 1990s. *Www.nato.int* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
42. Peace support operations in Bosnia and Herzegovina (1995-2004): The evolution of NATO's assistance. *Www.nato.int* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52122.htm
43. TIRPAK, John A. Deliberate Force. *Www.airandspaceforces.com* [online]. 1997 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.airandspaceforces.com/article/1097deliberate/>
44. Bosnia's Srebrenica massacre 25 years on - in pictures. *Www.bbc.com* [online]. 2020 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53346759>
45. Conflict background. *Jfcnaples.nato.int* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/history/conflict-background>
46. RAY, Michael. Kosovo conflict. *Www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Kosovo-conflict>

47. SNYDER, Christian. Analysis: How a 1999 NATO operation turned Russia against the West. *Pittnews.com* [online]. 2017 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://pittnews.com/article/121917/opinions/analysis-1999-nato-operation-turned-russia-west/>
48. LAMBETH, Benjamin S. Operation Allied Force: Lessons for the Future. *Www.rand.org* [online]. 2001 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB75.html
49. Operation Allied Force. *Www.globalsecurity.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.globalsecurity.org/military/ops/allied_force.htm
50. BOHLEN, Celestine. Russia Vows to Block the U.N. From Backing Attack on Serbs. *Www.nytimes.com* [online]. 1998 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1998/10/07/world/russia-vows-to-block-the-un-from-backing-attack-on-serbs.html>
51. PINOS, Jaume Castan. Kosovo: disputes continue 20 years after NATO bombing campaign. *Theconversation.com* [online]. 2019 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://theconversation.com/kosovo-disputes-continue-20-years-after-nato-bombing-campaign-113669>
52. GABEL, Matthew J. European Union: Origins. *Www.britannica.com* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/European-Union>
53. About the Council of Europe - Overview: History. *Www.coe.int* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/yerevan/the-coe/about-coe/overview>
54. History of the European Union 1945-59: 18 April 1951 – European Coal and Steel Community. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_en
55. Římské smlouvy. *Eur-lex.europa.eu* [online]. 2017 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/treaty-of-rome-eec.html>

56. Historie Evropské unie 1960–69: „Zlatá šedesátá léta“ – období hospodářského růstu. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1960-69_cs
57. The European Free Trade Association. *Www.efta.int* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association>
58. History of the European Union 1970-79: A growing Community – the first new members join. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1970-79_en
59. Historie Evropské unie 1970–79: 10. prosince 1974 – zmenšení rozdílů mezi regiony. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1970-79_cs
60. History of the European Union 1980-89: Greece becomes the 10th country to join. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1980-89_en
61. Historie Evropské unie 1990–99: vytvořen Evropský hospodářský prostor. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_cs
62. History of the European Union 1990-99: 26 March 1995 – Border-free travel begins in 7 countries. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1990-99_en
63. Historie Evropské unie 2000–09: 26. února 2001 – Niceská smlouva. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_cs

64. History of the European Union 2010-19: A challenging decade. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2010-19_en
65. The history of the European Union 2020 to today: 31 January 2020 – United Kingdom leaves the EU. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2020-today_en
66. Politický a bezpečnostní výbor. *Www.consilium.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>
67. Vojenský výbor Evropské unie (EUMC). *Www.consilium.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/european-union-military-committee/>
68. Zahraniční a bezpečnostní politika: Evropská zahraniční a bezpečnostní politika. *European-union.europa.eu* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/foreign-and-security-policy_cs
69. About us: Mission. *Www.operationsophia.eu* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.operationsophia.eu/about-us/>
70. PLEVÁK, Ondřej. Měla zatočit s pašeráky osob, po pěti letech ale končí. Co se (ne)podařilo operaci Sophia?. *Euractiv.cz* [online]. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/news/mela-zatocit-s-paseraky-osob-po-peti-letech-ale-konci-co-se-nepodarilo-operaci-sophia/>
71. ABOUT US: Mission. *Www.operationirini.eu* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.operationirini.eu/about-us/>

72. POSPÍŠIL, Petr. EUNAVFOR MED IRINI, nástupkyně středomořské mise Sophia. *Euroskop.cz* [online]. 2021 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/2021/04/28/eunavfor-med-irini-nastupkyne-stredomorske-mise-sophia/>
73. Činnost a oblasti působnosti OBSE. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/cinnost_a_oblasti_pusobnosti_obse/index.html
74. What we do. *Www.osce.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/what-we-do>
75. History. *Www.oscepa.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.oscepa.org/en/about-osce-pa/history>
76. Historie. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/historie/index.html
77. Decision-making Bodies. *www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/decision_making_bodies/index.html
78. Autonomous Institutions. *Www.mzv.cz* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/mission.vienna/en/organisations_covered_by_the_permanent/osce/autonomous_institutions/index.html
79. DECISION No. 1117 DEPLOYMENT OF AN OSCE SPECIAL MONITORING MISSION TO UKRAINE. *Www.osce.org* [online]. 2014 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/6/116747.pdf>
80. OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (closed). *Www.osce.org* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine-closed>
81. OSCE SMM car damaged in anti-tank mine blast in Donbas, casualties reported. *Www.unian.info* [online]. 2017 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.unian.info/war/1889801-osce-smm->

[car-damaged-in-anti-tank-mine-blast-in-donbas-casualties-reported.html](#)

82. Statement of the Secretary General on the temporary evacuation of OSCE staff from Ukraine. *Www.osce.org* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/secretary-general/512953>
83. Chairman-in-Office and Secretary General expressed regret that no consensus reached on extension of mandate of Special Monitoring Mission to Ukraine. *Www.osce.org* [online]. 2022 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.osce.org/chairmanship/514958>
84. East Ukraine separatists seek union with Russia. *Www.bbc.com* [online]. 2014 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-27369980>
85. LI, David K., Jonathan ALLEN a Corky SIEMASZKO. Putin using false 'Nazi' narrative to justify Russia's attack on Ukraine, experts say. *Www.nbcnews.com* [online]. 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/news/world/putin-claims-denazification-justify-russias-attack-ukraine-experts-say-rcna17537>
86. MAYNES, Charles. Russia sharpens warnings as the U.S. and Europe send more weapons to Ukraine. *Www.npr.org* [online]. 2022 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.npr.org/2022/04/29/1095458518/russia-ukraine-us-military-aid>
87. Ukrajínští vojáci budou cvičit v ČR. Návrh schválila vláda i obě komory Parlamentu. *Mocr.army.cz* [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ukrajinsti-vojaci-budou-cvicit-v-cr--navrh-schvalila-vlada-i-obe-komory-parlamentu-240795/>
88. BOYON, Nicolas. One year in, global public opinion about the war in Ukraine has remained remarkably stable. *Www.ipsos.com* [online]. 2023 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/en/war-in-ukraine-january-2023>